

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2018-2020

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Eva Kapsová

Občanské vzdělávání dospělých

Praha 2020

Vedoucí diplomové práce:

Doc. Mgr. Lukáš Novotný M.A., Dr.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2018-2020

DIPLOMA THESIS

Eva Kapsová

Adult civic education

Prague 2020

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Doc. Mgr. Lukáš Novotný M.A., Dr.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne:

Jméno autorky: Eva Kapsová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucímu diplomové práce panu Doc. Mgr. Lukášovi Novotnému M.A., Dr. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval.

Anotace

Práce je zaměřena na problematiku občanského vzdělávání dospělých. Nejprve je v teoretické rovině přiblížena problematika vzdělávání, celoživotního vzdělávání a občanského vzdělávání. V práci je podrobně popsáno občanské vzdělávání, jeho předmět, subjekty a nástroje. Je popsáno, z jakých dokumentů v rámci EU toto vzdělání vychází a jak je koncipováno v České republice. Také jsou zde uvedeny příklady, jak je koncipováno občanské vzdělávání v okolních zemích, konkrétně v Německu, Rakousku, Polsku a Slovensku. V praktické části je na základě dotazníkového šetření zjišťováno, jaké znalosti mají dospělí v ČR o občanském vzdělávání a zda se tohoto vzdělávání také účastní.

Klíčová slova

Aktivní občanství, demokracie, občanské kompetence, občanské vzdělávání, vzdělávání, vzdělávání dospělých.

Annotation

This thesis is focused on civic education of adults. First, the problems of education, lifelong learning and civic education are discussed in theoretical terms. There is a detailed description of civic education, the subject of study and its tools in this work. It describes what documents within the EU this education is based on and how it is conceived in the Czech Republic. There are examples of how civic education in the neighboring countries is conceived, specifically in Germany, Austria, Poland and Slovakia. Based on the survey questionnaire it is investigated in the practical part what knowledge do adults in Czech republic have about civic education and whether they also participate in this education.

Keywords

Active citizenship, adult education, civic competences, civic education, democracy, education.

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VZDĚLÁVÁNÍ DEFINICE A FUNKCE	12
1.1 Celoživotní vzdělávání	16
1.2 Vzdělávání dospělých	17
1.3 Aktivní občanství.....	19
2 OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ	22
2.1 Předmět studia občanského vzdělávání	25
2.2 Subjekty občanského vzdělávání	26
2.3 Nástroje občanského vzdělávání.....	27
2.4 Vybrané problémy občanského vzdělávání	27
3 OBČANSKÉ KOMPETENCE Z POHLEDU VZDĚLÁVÁNÍ	30
4 KONCEPCE OBČANSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	35
4.1 Centrum občanského vzdělávání	41
4.2 Koncepce občanského vzdělávání v dokumentech EU	43
5 OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	46
5.1 Německo	46
5.2 Rakousko	48
5.3 Polsko.....	49
5.4 Slovensko.....	51
5.5 Příklady dobré praxe pro ČR	52
PRAKTICKÁ ČÁST	54
6 DESIGN VÝZKUMU	54
7 POZNATKY VÝZKUMU	56
7.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	56
7.2 Diskuse.....	76
8 DOPORUČENÍ Z VÝZKUMU	80
ZÁVĚR	81
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	82

SEZNAM ZKRATEK	89
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	90
SEZNAM PŘÍLOH.....	93

ÚVOD

V současnosti si patrně většina z dospělých lidí uvědomuje, že školní vzdělávání během svého života bude muset nějakým způsobem prohlubovat, a to jak formálně, tak i neformálně. Doba, kdy si člověk vystačil s tím, co se naučil během docházky do školy a následně pak jen zdokonaloval svoje dovednosti ve zvoleném oboru je nenávratně pryč. Dnešní pracující generace předpokládá, že se bude muset nějakým způsobem vzdělávat prakticky celý život, protože technický a technologický rozvoj jde neustále dopředu. Nejen, že si lidé často zvyšují vzdělání, ale také během svého života mění své povolání a to znamená, že si musí doplňovat i vzdělání. Potřebu neustálého vzdělávání si uvědomují zvláště zaměstnavatelé, kteří vědí, že vzdělaní pracovníci jsou součástí jejich firemního kapitálu. Zodpovědní zaměstnavatelé proto dbají na průběžné vzdělávání všech zaměstnanců a umožňují těm nejlepším i zvyšování kvalifikace.

Celoživotní vzdělávání je možné rozdělit na formální a neformální. Formální vzdělávání probíhá ve vzdělávacích institucích a vede k získání uznávaných diplomů a kvalifikací a také se řídí předem stanoveným učebním plánem, učebními osnovami, či vzdělávacími standardy apod. Neformální vzdělávání většinou probíhá mimo hlavní vzdělávací systém a nevede obvykle k získání formalizovaného osvědčení. Může doplňovat formální systémy a zahrnovat prakticky všechny oblasti, hlavně jde o zájmové vzdělávání. Součástí neformálního vzdělávání je také občanské vzdělávání, které „*vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka jako občana, slouží k urychlení socializace a občanské hodnotové orientace člověka. Zahrnuje v sobě etickou, právní, filozofickou, náboženskou, občanskou a sociální problematiku a na rozdíl od zájmového vzdělávání by mělo být jednoznačně v zájmu státu jej podporovat.*“¹

Stejně jako zájmové vzdělávání, je i občanské vzdělávání prioritou a je vnímáno jako jedna z důležitých oblastí evropské, i české vzdělávací politiky. Příkladem může být Národní program vzdělávání České republiky či Strategie celoživotního učení ČR. „*Občanské vzdělávání se vztahuje k roli dospělého člověka jako občana a jeho cílem by*

---

¹ PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7, s. 135.

mělo být podpořit občanské jednání, kompetentní aktivní občanství, v souvislosti s občanským vzděláváním se mluví i o politické gramotnosti a orientaci v oblastech sociálních, politických a občanských institucích, v lidských a občanských právech a povinnostech, vědomí si národně kulturního dědictví a historické tradice.“²

Občanské vzdělávání je jednou z oblastí, které jsou jasně zdůrazněny v dokumentech evropské i české vzdělávací politiky jako jedna z priorit ve vzdělávání dospělých. Metou, ke které by se chtěla dopracovat sjednocená Evropa je totiž nejen společnost, která je silná ekonomicky, ale je také pospolitá a soudržná, tedy společnost aktivních občanů, kteří se sami mohou individuálně realizovat.³

Občanské vzdělávání ve své nejširší definici znamená veškeré děje, které ovlivňují víru, závazky, schopnosti a jednání lidí jako příslušníků nebo budoucích příslušníků komunit. Občanské vzdělávání nemusí být záměrné, protože instituce a společenství předávají hodnoty a normy bez významu. To ovšem nemusí být vždy ku prospěchu, protože někdy jsou lidé vzděláváni tak, že díky tomu přicházejí o svá práva, nebo jsou jim předávány nezdravé hodnoty a cíle. Tento typ vzdělávání není omezen pouze na vzdělávání dětí a mládeže ve školách. Rodina, systém vlády, náboženství a masmédiá, to jsou pouze některé z institucí zapojených do občanského vzdělávání, které je dnes chápáno jako celoživotní proces.

Občanské vzdělávání je součástí vzdělávacích programů na všech stupních škol. Je však důležité neztratit ze zřetele skutečnost, že občanské vzdělávání probíhá ve všech fázích života a na mnoha jiných místech než ve školách.

Ať už se občanské vzdělávání definuje jakkoliv a v jakékoliv šíři, vyvolává některé zásadní otázky. Co způsobuje, že si lidé vytvářejí trvalé návyky, hodnoty, znalosti a dovednosti související s jejich příslušností v komunitách? Existují různé způsoby ovlivňování, pokud jde o věk, sociální nebo kulturní pozadí a počáteční předpoklady jedinců? Je vhodné se ptát, zda například absolvování středoškolského občanského

---

² RABUŠICOVÁ, Milada (ed.) a Ladislav RABUŠIC (ed.) *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2, s. 191.

³ Memorandum o celoživotním učení. *NUV* [online]. 2001 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>

vzdělávání má trvalé účinky na různé typy studentů a co by vedlo k jeho zefektivnění? Jaké informace a znalosti, dispozice a hodnoty je nutné mít z hlediska dobrého občanství, aby se občan mohl s úspěchem účastnit na věcech veřejných v praxi demokratického občanství?

Jak uvedl Boggs⁴ „*zdá se, že kvalita demokracie závisí na tom, do jaké míry může občanské vzdělávání pomoci dospělým občanům při hledání smysluplných základů pro účast na veřejných záležitostech.*“

Cílem této práce je popsat v teoretické rovině co obnáší občanské vzdělávání, zvláště pak občanské vzdělávání dospělých, na jakém základě a jak je koncipováno v České republice. V práci jsou uvedeny také příklady koncepcí občanského vzdělávání z okolních zemí. Účelem provedeného dotazníkového průzkumu v praktické části je zhodnotit, jaké znalosti mají dospělí o občanském vzdělávání v České republice a zda se tohoto vzdělávání také účastní, a na základě toho navrhnout vhodná doporučení pro jeho podporu.

---

⁴ BOGGS, D. L. Civic Education: An Adult Education Imperative. *Adult Education Quarterly*. 1991, 1(42), p. 46-55.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ: DEFINICE A FUNKCE

Se vzděláváním v nějaké podobě se setkávali lidé od počátku své existence. Ovšem s postupným vývojem společnosti se jeho postavení měnilo. V prvních společnostech mělo vzdělávání úlohu přípravy k zabezpečení přežití, kdy se předávaly praktické zkušenosti a dovednosti. Tento způsob vzdělávání v určitých modifikacích přetrval prakticky až do 19. století, kdy se pohled na vzdělávání začal postupně měnit.

„Vzdělávání je proces uvědomělého a aktivního získávání, předávání, zprostředkování a utváření soustavy vědomostí, dovedností a znalostí člověka. Vzdělávání je spojeno s aktivní prací lektora, učitele nebo nějakého technického prostředku (např. e-learning) vůči člověku, který se vzdělává. Vzdělávání probíhá zpravidla nějakou organizovanou formou (škola, vzdělávací instituce, lektor) a jeho výsledkem je stupeň vzdělání.“⁵

Vzdělání je tedy obecně chápáno jako výsledek edukačních procesů, procesů, během nichž se člověk učí. Na vzdělávání lze pohlížet jak z hlediska osobnostního (kognitivní vybavenost osobnosti), tak obsahového (systém informací a činností, které jsou obsaženy v kurikulech škol), dále institucionálního (společensky organizovaná činnost diferencovaná podle úrovně, stupňů a druhů vzdělání), také procesuálního (vzdělání probíhá v určitých stupních), nebo socioekonomického (vzdělání jako kategorie charakterizující společnost, vlastnost populace determinovaná sociálními a ekonomickými faktory).⁶

Podle Palána⁷ lze výsledek vzdělávání definovat jednak jako soustavu vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností, utvoření morálních rysů a osobitých zájmů. Dále lze vzdělání odkazovat na úroveň, kterou účastník dosáhne

---

⁵ Vzdělávání (Education). *ManagementMania* [online]. 18. 6. 2017 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/vzdelavani>

⁶ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9, s. 53.

⁷ PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

při vzdělávání. Vzdělání je možné členit podle stupňů školské soustavy ČR na základní, střední, vyšší a vysokoškolské nebo podle vztahu k profesní orientaci na všeobecné a odborné.

V případě vzdělávání je možné rozlišit jeho způsoby, a pak lze hovořit o formálním a neformálním vzdělávání. V případě formálního vzdělávání jde o vzdělávání, které se uskutečňuje ve vzdělávacích institucích, jejichž funkce, cíl, obsah, prostředky a způsoby hodnocení jsou předem legislativně definovány. Typickou vzdělávací institucí je škola. Tento typ vzdělávání v sobě zahrnuje na sebe navazující vzdělávací stupně a typy, které jsou určeny buď celé populaci (např. základní povinné vzdělání), nebo určitým skupinám (např. středoškolské a vysokoškolské vzdělání). Absolvování tohoto vzdělávání je stvrzováno certifikátem.⁸

„Formální vzdělávání v moderní společnosti buď přímo poskytuje kvalifikaci k výkonu určité profese, nebo je nezbytným předpokladem k jejímu získání. Dosažení vyšších stupňů vzdělání je obvykle spojováno s dosažením vyšší prestiže.“⁹

Neformální vzdělávání je uskutečňováno mimo formální vzdělávací systém a nevede k ucelenému školskému vzdělání. Jedná se o organizované výchovně vzdělávací aktivity mimo rámec zavedeného oficiálního školského systému, které zájemcům nabízí záměrný rozvoj životních zkušeností, dovedností a postojů, založených na uceleném systému hodnot. Tyto aktivity bývají zpravidla dobrovolné. Organizátory jsou sdružení dětí a mládeže a další nestátní neziskové organizace, školská zařízení pro zájmové vzdělávání – především střediska volného času, vzdělávací agentury, kluby, kulturní zařízení a další.¹⁰ Hlavním znakem tohoto vzdělávání je vlastní chtění ho absolvovat.

Rabušicová¹¹ jako funkce vzdělávání uvádí následující. Socializace a předávání kultury – výchova a vzdělávání mají velkou roli v procesu včleňování a zapojování

---

⁸ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

⁹ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3, s. 1417.

¹⁰ Neformální vzdělávání. *MŠMT* [online]. © 2013 – 2020 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

¹¹ RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Rektorát Masarykovy univerzity, 1991. ISBN 80-210-0328-6.

jedince do společnosti (funkce socializační), díky kterému si společnost zachovává určitou kontinuitu. Tento proces trvá celý život. Během něj se jedinec začleňuje do společnosti a z generace na generaci je předávána kultura v tom nejširším slova smyslu (funkce předávání kultury). K tomuto předávání kultury dochází cílevědomě ve školních institucích. Díky tomuto předávání si společnost zajišťuje kontinuální vývoj a rozvíjení.

Vzdělávání je činitel společenských změn a inovací – děti se nechodí do školy učit pouze vědomostem a dovednostem, ale ve škole získávají a zvnitřňují si určité hodnoty, které společnost v určitém prostoru a čase považuje za důležité z hlediska svých momentálních potřeb a vývoje.

Vzdělávání jako činitel ekonomického rozvoje – výchova a vzdělávací systém tvoří základy pro rozvoj obyvatel země, připravuje je pro výkon různých povolání, kultivuje postoje lidí hodnotově, umožňuje zhodnocovat vědění a transformovat je do ekonomického rozvoje. Zde vyvstává otázka pro ekonomy vzdělávání, zda a jak se úroveň vzdělávání transformuje konkrétně do ukazatelů ekonomického růstu země.¹²

Sociální a osobnostní rozvoj jedince – dítě přechází z rodinného prostředí do prostředí školy, kde se vyžaduje výkon, a v případě neúspěchu následují sankce. Učí se respektovat normy a pravidla v novém prostředí, a tím i v nové společnosti. Škola se nepochybně podílí na rozvoji osobnosti dítěte, otázkou je jak. Má jedinec svou osobnost rozvíjet svobodně, nebo se musí přizpůsobovat, či resocializovat? Je mezilidská komunikace založená na respektu, nebo na podřizování, a to na úrovni vztahu učitel – žák, žák – žák? Ve škole, jako v každé sociální interakci, dochází ke stimulaci sociálního a osobnostního rozvoje jedinců. Propojenost různých úrovní – společnosti, sociálních skupin a jednotlivce je jasná, jistě i v opačném směru. Osobnost jednotlivce svým způsobem ovlivňuje rozvoj společnosti.¹³

Profesní umístění jednotlivce – generace dorůstajících jedinců obsazují uvolněné profesní pozice po starší generaci nebo nastupují na pozice zcela nové. Tyto pozice jsou obsazovány, pokud možno, lidmi adekvátně vzdělanými a kompetentními. Tato funkce

---

¹² RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Rektorát Masarykovy univerzity, 1991. ISBN 80-210-0328-6.

¹³ Tamtéž.

je spojená s kvalifikací, kterou může jedinec získat prostřednictvím školy, i prostřednictvím jiných kvalifikačních kritérií. Umístění do určité pozice předchází výběr. K výběru dochází i na úrovni základní a všeobecné školy, kdy se rozvíjejí předpoklady a zájmy jednotlivce na pozadí toho, co daná společnost potřebuje. Pokud je výběr proveden, dítě je na základě svého rozhodnutí za pomoci rodičů, přátel, učitelů, výchovných poradců navedeno na určitou vzdělávací dráhu. V ideálním případě není toto rozhodnutí v rozporu zájmů jednotlivce i ostatních. Ale tento proces má jistě i celou řadu rizik a možných rozporů, které řeší speciální disciplína – poradenství pro výběr povolání, profesionální výchova.¹⁴

Ballantine a Hammack¹⁵ uvádějí ve své knize nejen obecně známé a přijímané funkce vzdělávání, tedy že slouží k socializaci, sociální integraci, že pomáhá jedinci k nalezení jeho sociálního zařazení a umožňuje sociální a kulturní inovace. Mezi latentní funkce řadí i péči o děti, navazování vzájemných vztahů a snižování nezaměstnanosti tím, že studenti převážně nepracují na plný úvazek. Ovšem také dodávají, že díky problémům ve vzdělávacích institucích nelze všechny tyto funkce zcela naplnit, díky čemuž ztrácí celá společnost. Oproti tomuto názoru stojí teorie, že vzdělávání podporuje sociální nerovnost díky sledování a standardizovanému testování a díky rozdílům, které existují mezi školami. Rozdíly se vyskytují i v učení, což také posiluje sociální nerovnost.

V našich končinách se často zaměňuje pojem výchova a vzdělávání, ale pokud by se tato slova překládala z latiny, byl by hned patrný rozdíl v jejich použití. Učení je z latinského „educatio“, kdežto vzdělávání odpovídá spíše latinskému „formatio“, což by se mohlo také překládat jako formování. Shrnout tedy cíl a funkci vzdělávání do jedné věty je možné následovně. Cílem vzdělávání je rozvoj lidské individuality a funkce vzdělávání je osobnostně rozvojová.

---

¹⁴ RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Rektorát Masarykovy univerzity, 1991. ISBN 80-210-0328-6.

¹⁵ BALLANTINE, J. H. a F. M. HAMMACK. *The sociology of education: a systematic analysis*. 7th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2012.

1.1 Celoživotní vzdělávání

Na evropské úrovni je celoživotní vzdělávání akcentovanou problematikou. Již v roce 1995 vznikl dokument, který přiznával důležitost celoživotnímu vzdělávání: Bílá kniha o vzdělávání a odborné přípravě. *„Celoživotní učení již není pouhým aspektem vzdělávání, musí se stát principem určujícím nabídku a účast v jakémkoli kontextu učení. V nadcházejícím desetiletí musí dojít k uskutečnění této vize. Všichni lidé, kteří žijí v Evropě, bez výjimky, by měli mít stejné příležitosti k tomu, aby se přizpůsobili požadavkům sociálních a ekonomických změn a aktivně se podíleli na utváření budoucnosti Evropy.“*¹⁶

V roce 2000 byla přijata Lisabonská strategie, kde bylo uvedeno, že *„lidé jsou hlavním aktivem Evropy a musí být středem všech politik Unie“* a dále, že *„investice do lidského kapitálu a rozvíjení aktivního a dynamického sociálního státu bude mít zásadní význam, jak pokud jde o místo Evropy v ekonomice znalostí, tak i pokud jde o zajištění, že nástup této ekonomiky znalostí ještě nerozmnoží stávající sociální problémy nezaměstnanosti, vylučování ze společnosti a chudobu.“*¹⁷ V této strategii byl zdůrazněn rozvoj společnosti založené na znalostech a vzhledem k tomuto požadavku bylo také akcentováno celoživotní vzdělávání. V roce 2009 následovalo přijetí dokumentu Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě (Education and Training 2020). Tento dokument prezentuje dlouhodobé cíle evropské spolupráce do roku 2020 a označuje celoživotní učení jako klíčovou zásadu pro systémy vzdělávání a odborné přípravy. Tento rámec je pojímán, tak *„aby zahrnoval učení ve všech prostředích, ať již jde o formální, neformální a informální učení, a na všech úrovních: od vzdělávání v raném věku a ve školách až po vysokoškolské vzdělávání, odborné vzdělávání a přípravu a vzdělávání dospělých.“*¹⁸ Celoživotní vzdělávání by se tedy mělo

---

¹⁶ *Vyučování a učení – cesta k učící se společnosti: Bílá kniha o vzdělávání a odborné přípravě.* Praha: Učitelství noviny - Gnosis, 1997.

¹⁷ KOUCKÝ, Jan, Květa GOULLIOVÁ, Jan KOVAŘOVIC a Ivana PROCHÁZKOVÁ. Evropská unie a vzdělávání. *Učitelství noviny.* 2003, 106(22), s. 1–32.

¹⁸ Strategický rámec evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET 2020). *MŠMT* [online]. 2010 [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategicky-ramec-evropske-spoluprace-v-oblasti-vzdelavani-a>

ve všech státech Evropské unie dostat do popředí zájmu a státy by se pro splnění tohoto požadavku měly zaměřit na splnění následujících šesti priorit:¹⁹

- 1) Zaručení všeobecného a stálého přístupu k učení pro získávání a obnovování dovedností potřebných pro trvalé zapojení do znalostní společnosti.
- 2) Viditelný růst úrovně investic do lidských zdrojů, aby se tak přiznala priorita nejdůležitějšímu bohatství Evropy – jejím lidem.
- 3) Rozvoj efektivních vyučovacích a učebních metod a kontextu pro kontinuitu celoživotního učení.
- 4) Významné zlepšení způsobů pojmání a hodnocení učení jako činnosti a jeho výsledků, zejména v případě neformálního učení.
- 5) Zajištění snadného přístupu ke kvalitním informacím a poradenství o příležitostech k učení pro každého v celé Evropě a v průběhu celého života.
- 6) Přiblížit příležitosti k celoživotnímu učení co nejvíce lidem, v jejich vlastních obcích, a tam, kde je to vhodné, podporovat je zařízeními založenými na informační a komunikační technice.

Pro úspěšnou realizaci celoživotního vzdělávání je nutná dostatečná individuální motivace k učení a rozmanitost učebních příležitostí. Podstatné je zvýšit poptávku po učení i jeho nabídku zejména pro ty, kteří měli dosud ze vzdělávání a odborné přípravy nejmenší prospěch. Tím by se mělo dosáhnout mety, ke které by se měly přiblížit všechny státy EU, tedy učit se společnosti.

1.2 Vzdělávání dospělých

Jak uvádí Palán²⁰ vzdělávání dospělých *„je obecný pojem pro vzdělávání dospělé populace a zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity realizované jako řádné školské vzdělávání dospělých (získání stupně vzdělání) nebo jako další vzdělávání a vzdělávání*

---

¹⁹ Memorandum o celoživotním učení. NUV [online]. 2001 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>

²⁰ PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7, s. 54.

seniorů. *Proces cílevědomého a systematického zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků, hodnotových postojů i společenských forem jednání a chování osob, jež ukončily školní vzdělání a přípravu na povolání a vstoupily na trh práce.*“

Vzděláváním dospělých se zabývá samostatný obor, který má název andragogika. Palán²¹ uvádí, že andragogika je „věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující veškeré zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací. V oblasti výchovy a vzdělávání se zabývá zvláštnostmi působení pedagogických zákonitostí na dospělou populaci, definuje osobnost dospělého ve výchovném a vzdělávacím procesu, systém výchovy a vzdělávání dospělé populace, jakož i zvláštnosti ve vztahu k ostatním pedagogickým a společenským vědám.“

Jedná se o rozvoj vědomostí, schopností, hodnotových postojů, zájmů, potřeb, osobních vlastností spojených s životní etapou dospělosti. Je součástí specifických věd o výchově, vzdělávání a vyučování. Andragogika má pestřejší paletu didaktických a metodických přístupů (např. sebeřízení učení) než pedagogika. Převzala ovšem mnoho metod a inovací z reformní pedagogiky (projektové učení, zážitkovou pedagogiku atd.).²²

Vzdělávání dospělých představuje významnou součást celoživotního vzdělávání. Je to proces záměrného rozvíjení vědomostí, dovedností, zájmů, osobních a sociálních kvalit, nezbytných pro plnohodnotný pracovní a mimopracovní život dospělého člověka, plnění jeho životních a společenských rolí. Vzdělávání dospělých zahrnuje následující oblasti. Školní vzdělávání, které umožňuje získat vzdělání stejně jako v mládí. Další profesní vzdělávání, které souvisí s povoláním, umožňuje splňovat zvyšující se nároky díky modernizacím. Občanské vzdělávání, které kultivuje člověka v občanské roli. Zájmové vzdělávání, které umožňuje člověku realizaci v jeho specifických a individuálních zájmech ve volném čase.²³

---

²¹ PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: DAHA, 1997. Promos. ISBN 80-902232-1-4, s. 55.

²² Tamtéž.

²³ RABUŠICOVÁ, Milada (ed.) a Ladislav RABUŠIC (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v české republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

Motivace ke vzdělávání je různá podle jeho typu. Pro formální vzdělávání je motivací především práce a potřeba kvalifikace. Pro neformální vzdělávání je to motivace vnitřní. Význam pracovní motivace je odlišný v jednotlivých pracovních skupinách. Čím vyšší vzdělání, tím vyšší podíl mimopracovní motivace. Pokud jde o neformální profesní vzdělávání, až třetina účastníků ho absolvuje díky mimopracovní motivaci. Silná mimopracovní motivace je i u učení se jazyků či práci s informačními technologiemi, což jsou ovšem dnes samozřejmé věci požadované trhem práce. Většina českých dospělých se však zatím dalšímu vzdělávání spíše vyhýbá. Jako jednu z hlavních bariér, která jim zatím nedovolila navštěvovat kurzy neformálního vzdělávání, uvádí respondenti nedostatek finančních zdrojů.²⁴

V případě občanského vzdělávání Strategie celoživotního učení ČR²⁵ uvádí sociální soudržnost a aktivní občanství jako jednu ze tří hlavních oblastí, které by mělo celoživotní učení podporovat a rozvíjet. Potřeba občanského vzdělávání je zdůrazňována také dalšími strategickými dokumenty, jeho podoba však dále upřesněna není, rovněž ani koncept aktivního občanství není jednoznačně vymezený. Lze vymezit čtyři oblasti, ve kterých je realizováno občanské vzdělávání dospělých v České republice:

- organizace a aktivity zaměřené na občanské vzdělávání dospělých,
- zájmové vzdělávání s přesahem do občanského vzdělávání,
- profesní vzdělávání s přesahem do občanského vzdělávání,
- vzdělávání v rámci státní správy.²⁶

1.3 Aktivní občanství

„Aktivní občan může být jedině člověk, který ve svém životě získá pocit, že může něco změnit. Aby byl schopný realizovat tuto změnu, musí si nejen uvědomit své možnosti podílet se aktivně na utváření světa a společnosti, ale také získat praktické dovednosti.“²⁷

---

²⁴ RABUŠICOVÁ, Milada (ed.) a Ladislav RABUŠIC (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v české republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

²⁵ Strategie celoživotního učení ČR. *MŠMT* [online]. 2007 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Zapojujeme občany do veřejného dění. *Institut Aktivního Občanství* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.aktivniobcanstvi.cz/>

Aktivní občanství je poměrně nedávným a velice komplexním konceptem. Vzhledem k tomuto pojetí je problematické nalézt všeobecnou shodu na definici, která by aktivní občanství obsáhla beze zbytku. Občanství totiž není jen vyjádřením statusu člověka jako občana, ale reprezentuje také možnosti k jednání a spolupráci s ostatními občany.²⁸

Co vytváří aktivního občana? To není jednoduché popsat či definovat, ale patrně by každý dokázal ve svém okolí označit někoho, o kom by se dalo říct, že je aktivním občanem. Aktivní občanství je určitým pojátkem, které udržuje společenství pospolu. Demokracie by nemohla bez aktivního občanství dobře fungovat, protože opravdová demokracie nespočívá v pouhé možnosti hodit hlasovací lístek vybrané straně či hnutí jednou za čas ve volbách.

Naše demokracie je v principu demokracií participativní, která může fungovat pouze na základě nepřetržitého dialogu mezi občanskou společností a autoritami zodpovědnými za rozhodování. Pro její fungování je potřebné, aby se lidé zapojili, hráli aktivní roli jak na pracovišti, tak účastí v politickém životě minimálně v místě svého bydliště, nebo alespoň dokázali podporovat dobré a potřebné věci.²⁹ Nezáleží na oblasti činnosti, protože je to závazek pro blaho společnosti. Aktivní občanství je určitou formou solidarity, člověk tak dává něco zpět společnosti, ve které žije, a paradoxně tím vlastně dělá něco i sám pro sebe. O aktivním občanství by bylo možné říct, že jde o vyvažování práva občana na straně jedné a odpovědnosti na straně druhé. Ovšem ani toto pojetí nelze jednoduše popsat, protože zatímco práva jsou definována v zákonech a listinách, popsat odpovědnost není jednoduchý úkol.³⁰

Pokud by existoval katalog aktivit, které by bylo možné kvalifikovat jako aktivní občanství, byl by velice rozsáhlý a mohl by tvořit základ zastupitelské demokracie. Tyto aktivity by pokrývaly například účast ve volbách, ať již formou hlasování či kandidaturou, dále výchovu a učení, dary pro dobré účely, recyklaci a péči o životní

---

²⁸ KOPECKÝ, Martin. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých: aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-96-3.

²⁹ MAŘÍKOVÁ, Hana, Tomáš KOSTELECKÝ, Tomáš LEBEDA a Markéta ŠKODOVÁ (eds.). *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-025-4.

³⁰ DARMANIN, Anna M. *Active citizenship for a better European society*. Brusel: European Economic and Social Committee, 2012. ISBN 978-92-830-1627-4.

prostředí a končily by účastí na různých kampaních či dobrovolnictvím. Tyto aktivity lze uskutečňovat v pracovním prostředí, v politickém nebo osobním kontextu. Také mohou být konány jak na mezinárodní úrovni, ale stejně tak na lokální úrovni, kdy může jít o sousedskou výpomoc. Aktivní občanství je pro společnost zásadní na všech úrovních a z mnoha důvodů, přináší totiž společnosti politické, sociální, kulturní i individuální výhody.³¹

---

³¹ DARMANIN, Anna M. *Active citizenship for a better European society*. Brusel: European Economic and Social Committee, 2012. ISBN 978-92-830-1627-4.

2 OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

V jednotlivých dokumentech zpravidla není občanské vzdělávání přesně vymezeno. Jedinou výjimku představuje velmi stručná charakteristika na stránkách ministerstva školství mládeže a tělovýchovy – Občanské vzdělávání:

- k rodičovství,
- k demokracii,
- k evropanství,
- ke zdravému životnímu stylu apod.³²

Občanské vzdělávání se vztahuje k naplnění role občana, k podpoře občanského jednání. Přispívá k rozvoji aktivního, kompetentního a odpovědného občana. Samotné občanské vzdělávání pak zahrnuje politické, právní, sociální a kulturní otázky, které se řeší na místní, regionální, národní, evropské a globální úrovni. Hlavním cílem občanského vzdělávání je tedy naplnění aktivního občanství zaměřeného na aktivní zapojení jedince do rozhodovacích procesů na všech úrovních.

Občanské vzdělávání dospělých zahrnuje veškeré výchovné aktivity, které jsou zaměřené na formování vědomí práv a povinností dospělých osob v jejich rolích občanských, politických, společenských i rodinných, a způsoby, jak tyto role zodpovědně a účinně naplňovat. Věnuje se také získávání dovedností a postojů k veřejným otázkám.

Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům vymezuje tuto sféru jako veškeré „vzdělávání, školení, šíření povědomí, informování, praktiky a aktivity, jež studujícím poskytují znalosti, dovednosti a porozumění a rozvíjejí jejich postoje a chování tak, aby byli schopni uplatňovat a hájit svá demokratická práva a povinnosti ve společnosti, ctít rozmanitost a sehrávat aktivní úlohu v demokratickém životě, s ohledem na prosazování a ochranu demokracie a právního státu.“³³ Implementační plán Strategie celoživotního učení ČR³⁴ občanským vzděláváním rozumí

---

³² Strategické a koncepční dokumenty. *MŠMT* [online]. 2009 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

³³ *Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5827-9., s. 8.

³⁴ Implementační plán Strategie celoživotního učení ČR. *MŠMT* [online]. 2008 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

„různé formy neformálního vzdělávání a informačního působení, které přispívají k občanskému uvědomění, boji proti diskriminaci, ochraně životního prostředí a zdraví a rovněž k rozvoji ekonomické gramotnosti včetně gramotnosti finanční.“

Požadovaným stavem je dobrovolná, tolerantní a nenásilná participace občanů na veřejném životě. Výchozí ideou je potřeba vybavit jednotlivce takovými informacemi a dovednostmi, které mu pomohou zhostit se plně jeho role občana, přičemž je třeba brát v potaz dvě dimenze občanství. První z nich je občanství jako status a druhá chápe občanství jako sociální role či praxe. Druhá z nich je přibližně v posledních dvaceti letech brána jako ta klíčová.³⁵

Základními identifikátory aktivního občanství jsou: dobrovolnické aktivity, organizované aktivity v rámci komunity, zapojení do voleb, participace na činnosti politické strany, participace na činnosti zájmové skupiny, nenásilné formy protestu (např. petice, demonstrace, bojkot), zapojení se do veřejné debaty.³⁶ Ideálem tohoto konceptu je občan, který je schopen zodpovědně se rozhodnout, srozumitelně formulovat svůj názor, orientovat se v okolním společenském uspořádání a zároveň participovat na veřejném životě.

V souladu s Evropskou komisí je možné například vymezit tři oblasti, které mají být vzděláváním podporovány: oblast osobního naplnění, sociálního začlenění a aktivního občanství.³⁷

Za důležitou podmínku naplnění konceptu aktivního občanství je považována existence systému celoživotního učení umožňující získávat občanům požadované informace svobodně a na základě jejich zájmů a potřeb, kdykoli v průběhu života a jakýmkoli způsobem. V oblasti vzdělávací politiky i v akademickém výzkumu vznikají nejrůznější pokusy postihnout tzv. občanské kompetence, jejich konkrétní přínosy a vzájemné vztahy.

---

³⁵ JOHNSTON, M. *Syndromes of corruption: wealth, power and democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ISBN 9780511490965, s. 48.

³⁶ de WEERD, M., M. GEMMEKE, J. RIGTER, a G. van RIJ. *Indicators for monitoring active citizenship and citizenship education. Final Report*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek, 2005.

³⁷ PROTIVÍNSKÝ, Tomáš a Monika DOKULILOVÁ. *Občanské vzdělávání v kontextu českého školství: analytická sonda*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5833-0.

Základní principy občanského vzdělávání jsou následující:

- Bez indoktrinace – vzdělávací subjekt nesmí (žádnými prostředky) manipulovat se studujícími ve jménu svého vlastního přesvědčení a bránit tak studujícímu ve vytváření jeho vlastního úsudku.
- Vyváženost – o tématu, vnímaném ve společnosti, politice či vědě jako kontroverzní, musí být také jako o kontroverzním vyučováno.
- Podpora samostatného myšlení – občanské vzdělávání musí dostávat studující do situace, aby dokázali analyzovat politickou a společenskou situaci z vlastní pozice a byli schopni hledat prostředky a cesty, jak danou situaci ve svém zájmu a demokratickými prostředky usměrňovat.³⁸

Klíčové kompetence, které občané potřebují harmonicky rozvíjet pro své osobní naplnění, sociální začlenění, aktivní občanství a zaměstnatelnost:

- komunikace v mateřském jazyce,
- komunikace v cizích jazycích,
- matematická schopnost a základní schopnosti v oblasti vědy a technologií,
- schopnost práce s digitálními technologiemi,
- schopnost učit se,
- sociální a občanské schopnosti,
- smysl pro iniciativu a podnikavost,
- kulturní povědomí a vyjádření.³⁹

V roce 2015 byl vytvořen na základě požadavků Rady Evropy model kompetencí nutných k zapojení do demokratické kultury. Jedinec se považuje za kompetentně jednajícího, jestliže dokáže vhodně a efektivně reagovat na požadavky, problémy a příležitosti vznikající v demokratických a mezikulturních situacích mobilizací, zapojením některých nebo všech následujících kompetencí. Kompetence jsou rozděleny

---

³⁸ Ministerstvo školství ČR. Situační zpráva v oblasti občanského vzdělávání. *EPALE* [online]. European Commission, 2016 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/cs/resource-centre/content/situačni-zpráva-v-oblasti-občanského-vzdělávání>

³⁹ KALINA, Ondřej a Ondřej MATEJKA. *Vyplatí se rozumět politice?: občanské vzdělávání - klíč ke svobodě a prosperitě občanů*. Praha: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2013. ISBN 978-80-260-6235-6.

do čtyř širokých kategorií: hodnoty, postoje, dovednosti a znalosti s kritickým porozuměním.⁴⁰

Hodnoty – uznání pro lidskou důstojnost a lidská práva, uznání pro kulturní diverzitu, uznání pro demokracii, spravedlnost, čestnost, rovnost a vládu práva. Postoje – otevřenost vůči kulturním odlišnostem, odlišným názorům, pohledům na svět a způsobům života, respekt, občanský postoj, odpovědnost, sebedůvěra, tolerance k nejednoznačnostem. Dovednosti – autonomní učení, analytické a kritické myšlení, dovednost naslouchat a pozorovat, empatie, flexibilita a adaptabilita, jazykové a komunikační dovednosti, dovednosti v oblasti spolupráce, dovednosti při řešení konfliktů. Znalosti a kritické porozumění – znalost a kritické pochopení sama sebe, znalost a kritické pochopení jazyka a komunikace, znalost a kritické pochopení světa: politiky, práva, lidských práv, kultury, různých kultur, náboženství, historie, medií, ekonomiky, životního prostředí, udržitelnosti.⁴¹

2.1 Předmět studia občanského vzdělávání

Občanské vzdělávání v demokratickém státě je vzdělávání o samosprávě. Demokratická samospráva znamená, že občané se aktivně zapojují do vlastní správy věcí veřejných, nepřijímají pouze pasivně výroky druhých či pouze souhlasí s požadavky druhých. Již Aristoteles ve své *Politice* uvedl: „*Pokud se svoboda a rovnost, jak se někteří domnívají, nacházejí především v demokracii, bude jich dosaženo, jakmile se všechny osoby budou podílet na vládě v nejvyšší možné míře.*“⁴²

Demokratické cíle se realizují nejlépe, když každý člen komunity převezme společenský podíl na správě. Demokratické občanství znamená podíl, ale nikoli podíl bez pochopení. Podílení se občanů v demokratické společnosti musí být založeno na informovaných, kritických úvahách a na pochopení a přijetí práv a povinností, které

---

⁴⁰ *Rovné soužití v kulturně rozmanité demokratické společnosti: Model kompetencí nutných k zapojení do demokratické kultury*. Strasbourg: Nakladatelství Rady Evropy, 2016. ISBN 978-92-871-8519-8.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² ARISTOTLE. *Politics* [online]. Blacksburg, VA: Virginia Tech, 2001 [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/doc?id=5000536>

jsou spojeny s občanstvím v demokratické společnosti. Občanské vzdělávání se musí zabývat podporou porozumění ideálům demokracie a odůvodněnými závazky k hodnotám a zásadám demokracie. Aby bylo občanské vzdělávání efektivní, musí být realistické a musí referovat pravdivě o povaze politického života. Základem pro občanské vzdělávání by měla být myšlenka sdílení, protože myšlenka sdílení je v demokratické společnosti zásadní – sdílení moci, zdrojů i odpovědností.⁴³

Občanské vzdělávání je tedy nezbytnou součástí participativního demokratického procesu. Informuje veřejnost, kdy a jak mohou prezentovat své názory, poskytuje argumenty, proč je účast na věcech veřejných důležitá a zmocňuje občany k informovanějším postupům.

2.2 Subjekty občanského vzdělávání

Stěžejním subjektem občanského vzdělávání je člověk – občan, příslušník určité komunity. Rozvíjet znalosti a dovednosti občanů a formovat jejich občanský charakter a závazky pomáhá mnoho institucí. Na prvním místě je rodina, dále je možné jmenovat náboženské instituce, samozřejmě také média a komunitní skupiny mají důležitý vliv. Zvláštní a historicky danou odpovědnost za rozvoj občanských kompetencí a občanské odpovědnosti však nesou školy. Školy tuto odpovědnost plní jak formálním, tak i neformálním vzděláváním, které začíná v nejranějších letech a pokračuje po dobu celého vzdělávacího procesu.⁴⁴

Tak jako je účastníkem občanského vzdělávání každý jednotlivec, tak teoreticky každý může občanské vzdělávání provádět, pochopitelně se znalostí věci. Ovšem jak již bylo uvedeno, nejdůležitější jsou v procesu občanského vzdělávání školy. Dále existují instituce, které zřizuje nebo je zaštiťuje například stát jako oficiální orgány, ať jsou to různé komise třeba pro lidská práva nebo pro demokracii, ale také volební komise, často

---

⁴³ STIMMANN BRANSON, Margaret. *The role of civic education* [online]. Washington, DC: Communitarian Network, 1998 [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: https://www.civiced.org/papers/articles_role.html

⁴⁴ Tamtéž.

jsou to zmocněnci pro nějaký úsek související s občanskými kompetencemi, nebo přímo úřady související s vedením státu, jsou to také politické strany, další akademické instituce, organizace občanské společnosti, profesní sdružení či nevládní organizace.

2.3 Nástroje občanského vzdělávání

Nástroje používané k občanskému vzdělávání musí být přizpůsobeny místním okolnostem, včetně kulturních zvyklostí, jazykové rozmanitosti, úrovni gramotnosti, velikosti země a přístupnosti její zeměpisné polohy. Například k oslovení chudých venkovských skupin, kde lidé žijí rozptýlení po kraji, budou zapotřebí jiné mechanismy než v případě skupin, které jsou jednoduše dosažitelné a patří k městské střední třídě.⁴⁵

V současnosti se využívá všech druhů médií k podpoře občanského vzdělávání. Samozřejmostí je využití TV vysílání a rádia. S rozšířením internetu se dostupnost občanského vzdělávání značně zjednodušila a nepochybně k tomu přispívají i sociální sítě jako Facebook a Twitter. Využití nabízí i divadlo, písně a básně. S rozšířením mobilních telefonů pak také SMS zprávy. Určitě se stále nelze obejít bez knih, letáků a brožur. Součástí přímé výuky jsou workshopy, setkání, hry a hraní rolí.⁴⁶

2.4 Vybrané problémy občanského vzdělávání

Mezinárodní studie občanského vzdělávání uvádí aktuální politické a sociální změny, jejichž důsledkem je vyšší potřeba občanského vzdělávání. Současné změny zároveň tvoří kontext, ve kterém se občanské vzdělávání odehrává a musí ho reflektovat. Jsou to změny vnějších hrozeb občanské společnosti, kdy ohrožení plyne z teroristických činů. Migrace osob na národní a mezinárodní úrovni, která bezprostředně souvisí s konceptem identity. Občanské vzdělávání má význam také pro udržení sociální soudržnosti. Lidé

---

⁴⁵ FINKEL, Steven E. Civic education and the mobilization of political participation in developing democracies. *Journal of Politics*. 2002, 64(4), p. 994-1020.

⁴⁶ Citizenship education for the 21st century. *UNESCO* [online]. 1998 [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_b/interact/mod07task03/appendix.htm

v mnoha zemích zažívají demokracii jako systém vládnutí a společenské a ekonomické nerovnosti mohou představovat hrozbu fungování demokratických vlád. Narůstá důležitost nevládních organizací, které slouží jako zprostředkovatel pro aktivní občany. Pokračuje modernizace a globalizace společností, rozšiřují se nové typy médií, vzrůstá spotřeba a dochází k transformaci společenských struktur.⁴⁷

Analýza strategických dokumentů Velké Británie a dalších patnácti národních států a mezinárodních organizací zabývajících se vzděláváním bylo identifikováno šest klíčových faktorů pro občanské vzdělávání, kterými jsou globální nespravedlnost a nerovnost, migrace, nedostatek občanské a politické angažovanosti, mladí lidé a problémy společnosti, antidemokratická a rasistická hnutí, konec studené války.⁴⁸

Došlo k uvědomění si potřeby řešit výzvy spojené s pokračující nerovností a nespravedlností ve světě právě prostřednictvím vzdělání a výchovy. Tento postoj byl podnícen i událostmi z 11. září 2001, protože se terorismus začal chápat v širších souvislostech. Byla posílena percepce vzájemného vztahu chudoby, nerovností a nespravedlnosti a teroristických činů. UNESCO považuje občanské vzdělávání za nutnost, ve smyslu rozvoje dovedností a postojů potřebných pro osobní autonomii, zaměstnání, společné soužití, respektování sociální a kulturní rozmanitosti, podporu míru a mírového řešení konfliktů.⁴⁹

Globalizovaný svět zvyšuje migraci obyvatel z různých států, následkem čehož je vznik multikulturní společnosti. Díky tomuto jevu ovšem roste pnutí mezi podporováním národní jednoty a snahou o začlenění velkého množství rozmanitých komunit. Právě občanské vzdělávání může být jednou z odpovědí na růst tohoto napětí. Nový přístup k občanskému vzdělávání by měl pojmut širokou a rozmanitou sadu hodnot, idejí a cílů, které je potřebné sdílet mezi všemi občany, aby bylo možné fungování multikulturní společnosti, kde všechny skupiny obyvatelstva mohou prožívat svobodu, spravedlnost

---

⁴⁷ SCHULZ, W. et al. *Prvotní zjištění z Mezinárodní studie občanské výchovy*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2010 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: https://www.iea.nl/sites/default/files/2019-04/ICCS_2009_Initial_Findings_Czech.pdf

⁴⁸ OSLER, A. a H. STARKEY. Education for democratic citizenship: a review of research, policy and practice 1995-2005. *Research Papers in Education*. 2006, 21(4), p. 433–466.

⁴⁹ Tamtéž.

a mír. Aby toho bylo dosaženo je nezbytné, aby byl národní stát sjednocen kolem základních demokratických hodnot.⁵⁰

V moderních demokraciích se projevuje nedostatek zájmu o politickou angažovanost, především mezi mladými lidmi. Mluví se o apatii, nověji se označuje jako ignorance nebo zpátečnictví. Občanské vzdělávání se může stát nástrojem, prostřednictvím kterého se lze postavit jak antisociálnímu chování, tak i násilí ve školách.⁵¹

Některé z evropských zemí se potýkají se vzestupem antidemokratických, či rasistických hnutí. Občanské vzdělávání reprezentuje nástroj, díky kterému je možné těmto nedemokratickým silám čelit, protože v případě rasismu jsou omezována práva jednotlivců i skupin ve společnosti. Konec studené války znamenal velké rozšíření demokracie a s tím souvisel také rozvoj výchovy k demokracii. Ovšem konec studené války přinesl i konflikty a lokální války a v takto postižených státech je na výchovu k demokracii a lidským právům kladen mimořádný důraz.⁵²

---

⁵⁰ OSLER, A. a H. STARKEY. Education for democratic citizenship: a review of research, policy and practice 1995-2005. *Research Papers in Education*. 2006, 21(4), p. 433–466.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

3 OBČANSKÉ KOMPETENCE Z POHLEDU VZDĚLÁVÁNÍ

V případě občanských kompetencí, jsou to demokratické hodnoty, postoje a postupy, které jsou základem demokratické kultury a umožňují jednotlivci plně se zapojit do života občanské společnosti, prosazovat demokratické hodnoty, postoje a postupy.

V roce 1997 byl v rámci EU zahájen projekt Vzdelávání pro demokratické občanství (Education for Democratic Citizenship), který se zabýval vzděláváním k demokratickému občanství. Projektová skupina byla složená ze zástupců ministerstev školství, odborníků, mezinárodních institucí a nevládních organizací působících v oblasti výchovy k demokratickému občanství v EU. Projekt se snažil přinést odpovědi na řadu otázek. Například jaká jsou kritéria občanského vzdělávání, jak je možné stanovit kompetence občanského vzdělávání, jaké jsou minimální a maximální kompetence občanského vzdělávání? Projekt trval do roku 2000 a výsledkem byla souhrnná zpráva Césara Bîrzéa a tři doplňkové studie prezentované na závěrečné konferenci projektu v září 2000 ve Štrasburku.⁵³

Na rozdíl od znalostí představují kompetence potenciální postupy řešení nepředvídaných problémů v odlišných oblastech i v různých kontextech. Ve srovnání se znalostmi, které jsou striktnější, jsou kompetence otevřené, komplexní a snadno přizpůsobitelné. Lidský potenciál spočívá v souboru kompetencí, které formují postupy a jednání v různých situacích. V případě občanských kompetencí by účelem vzdělávání bylo formovat podstatné kompetence, které utvářejí chování, jednání a postoje lidské bytosti. Jádrem občanských kompetencí musí být alespoň minimální potenciál demokratického občanství. V roce 1997 účastníci semináře věnovaného tomuto projektu zdůraznili výhody vzdělávání, které by bylo zaměřeno na následující kompetence:

- perspektiva celoživotního učení (základní kompetence jsou společné ve všech vzdělávacích prostředích),
- jasná a systematická vize výsledků učení,

---

⁵³ *All-European study on education for democratic citizenship policies*. Strasbourg: Cedex, 2004. ISBN 92-871-5608-5.

- rostoucí důraz na kvalitu vzdělávání,
- možnost měření a transparentnost vzdělávacích výsledků (důraz na standardy a ukazatele výkonnosti),
- možnost mezinárodního srovnání.⁵⁴

Zároveň ovšem také vnesli jistou kritiku a poukázali na rezervy při výuce kompetencí k občanství. Kompetence vytvářejí záměnu mezi výstupy a procesy, vzniklé chování na základě získané kompetence je relativní (konkrétní chování lze odvodit z několika kompetencí, zatímco jeden typ kompetence může vyvolat různé výkony). Seznamy kompetencí jsou pouze informativní, protože jsou vždy otevřené a relativní. Ač je možné odvodit způsob jednání z kompetencí, je obtížné stanovit standardy na základě opakujících se situací a základní kompetence nelze hodnotit jako takové, ale pouze prostřednictvím chování, které spouští.⁵⁵

Seznamy základních kompetencí občanského vzdělávání jsou velmi rozmanité. Obecně řečeno, je jejich účelem poskytnout ucelený pohled na učební osnovy a vzdělávací programy. V důsledku toho mají orientační charakter, nikoli normativní. Ukázkovým příkladem mohou být klíčové kompetence norského národního kurikula.⁵⁶

Norské základní občanské kompetence jsou znalost, dovednosti, postoje a hodnoty. Pro účast na společenském dění je za důležité považována široká znalostní základna – demokratické ideály, mezinárodní společnost a organizace, mezinárodní spoluzodpovědnost, struktura a funkce společnosti, instituce a pravidla účasti na jejich činnosti. Spolupráce, řízení a řešení konfliktů, účast, kritické myšlení, kreativní myšlení, reflexe, dialog, rozhodování. Schopnost zamyslet se nad vlastními činy a zhodnotit jejich dopad na ostatní. Učit se ze zkušeností a pozorovat praktické důsledky. Schopnost učit se, uvažovat o etických a morálních otázkách. Přijmout odpovědnost za vlastní vzdělávání a vlastní život, za plánování, provádění a hodnocení vlastní práce. Zvyknout si dobře pracovat. Naučit se pracovat v týmech a na projektech. Osobní odpovědnost,

---

⁵⁴ BÎRZÉA, César. *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective* [online]. 2000 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.nefmi.gov.hu/letolt/nemzet/eu/Education%20for%20Democratic%20Citizenship.pdf>

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ GRINDAL, K. *EDC: basic concepts and core competences: the approach in Norway*. Strasburg: Council of Europe, 1997.

pochopení a přijetí odpovědnosti za vlastní učení se. Úcta k sobě i ostatním – úcta k menšinovému názoru, důvěra v sebe sama i ostatní. Rovnost příležitostí, lidská práva a racionalita. Duševní svoboda, tolerance, solidarita, nezávislost a soužití, spolupráce, konzultace, začleňování, porozumění druhým a úcta k nim i k životnímu prostředí. Odpovědnost za rozhodnutí a odpovědnost za jednání.⁵⁷

Klíčové kompetence (minimum a maximum) tak, jak jsou uvedeny v projektu Education for Democratic Citizenship⁵⁸ jsou následující. Za minimum je považována znalost či vhléd do konceptů demokracie, demokratického občanství, fungování demokracie (včetně občanské společnosti), vlivu společnosti na jednotlivce, politického rozhodování a legislativy, práva a povinností občanů, role politických stran a zájmových skupin, možnost účasti v rozhodování, jak ovlivnit tvorbu politiky, současných politických problémů.

Postoje, názory znamenají zájem o sociální a politické záležitosti, národní identitu – s ohledem na demokracii, směrem k demokratickému občanství, politickou důvěru, politickou účinnost, sebekázeň, loajalitu, toleranci a uznání vlastních předsudků, úctu k jiným jednotlivcům, hodnotám evropské civilizace – hodnotám, na nichž je Evropa založena (demokracie, sociální spravedlnost, lidská práva).

Intelektuální dovednosti znamenají shromažďování a přijímání politických informací prostřednictvím různých médií, kritický přístup k informacím, politice, názorům, komunikační dovednosti (umět odůvodňovat, argumentovat a vyjádřit vlastní názory), popisovat procesy, instituce, funkce, cíle, přistupovat nenásilně k názorovým konfliktům, převzít odpovědnost, schopnost soudit, rozhodovat, zaujmout pozici.

Participační dovednosti představují ovlivňování politik a rozhodnutí (petice a lobbying), budování koalic a spolupráci s partnerskými organizacemi, účast na politických diskusích, účast na sociálních a politických procesech (členství v politické straně, zájmových skupinách, hlasování, psaní dopisů, demonstrace atd.).

---

⁵⁷ GRINDAL, K. *EDC: basic concepts and core competences: the approach in Norway*. Strasburg: Council of Europe, 1997.

⁵⁸ BÎRZÉA, César. *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective* [online]. 2000 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.nefmi.gov.hu/letolt/nemzet/eu/Education%20for%20Democratic%20Citizenship.pdf>

Jako maximum je možné označit politický a právní rozměr, znalost konceptu demokracie, konceptu demokratického občanství, znalost politických struktur a procesů rozhodování na národní a mezinárodní (evropské) úrovni, povědomost o hlasovacích systémech, politických stranách, nátlakových skupinách, možnostech politické účasti a forem této účasti (demonstrace, psaní dopisů do tisku atd.), znalost historie a základů občanské společnosti, vyznávání demokratických hodnot, lidských práv v Evropě, povědomí o aktuálních politických otázkách včetně evropské integrace a mezinárodní politiky, znát mezinárodní vztahy, mezinárodní organizace a legislativu, roli médií, soudní systém a státní rozpočet.

Kulturní rozměr spočívá ve znalostech o úloze informačních technologií a hromadných sdělovacích prostředků, v interkulturní zkušenosti, v národním kulturním dědictví a společném evropském kulturním dědictví, v převaze určitých norem a hodnot, ve znalosti národní historie, boji proti rasismu a diskriminaci, v zachování životního prostředí.

Sociální rozměr představuje boj proti sociální izolaci a sociálnímu vyloučení, ochranu lidských práv (obecně), sdružování různých skupin společnosti (národní menšiny a etnické skupiny), citlivost na sociální „-ismy“ (tj. na situaci sociálních a etnických skupin), práci na sociálních modelech orientovaných na budoucnost, usilování o rovnost pohlaví, sociální důsledky informační společnosti, znalost rozdílů v sociálním zabezpečení, blahobytu, gramotnosti, zdraví na globální úrovni, národní a mezinárodní bezpečnost.

Ekonomický rozměr naplňuje znalost aspektů tržního hospodářství, výzev k evropské a globální hospodářské spolupráci, zvyšování odborné kvalifikace, integrace menšin do ekonomického procesu (pozitivní diskriminace), boj s výzvami globalizace prostřednictvím inovativních metod a strategií, evropské pracovní situace, aspektů zaměstnanosti a nezaměstnanosti, zásad pracovní legislativy, mechanismů evropského jednotného trhu, ekologických aspektů globální ekonomiky, sociálních důsledků změn ve světové ekonomice, práva spotřebitele.

Audigier⁵⁹ občanské kompetence postavil následovně. Kognitivní kompetence rozdělil na kompetence právnícké a politické povahy, což jsou znalosti týkající se pravidel kolektivního života, znalosti týkající se sil v demokratické společnosti, znalost demokratických veřejných institucí a pravidel upravujících svobodu a jednání – znalost současného světa. Kompetence procedurální povahy znamenají schopnost argumentovat (rozprava), schopnost reflexe (argumenty) – znalost principů a hodnot lidských práv a demokratického občanství. Etické kompetence a hodnota volby – svoboda, rovnost, solidarita. Sociální kompetence popsal jako schopnost žít s ostatními, spolupracovat, schopnost řešit konflikty v systému v souladu se zásadami demokratického práva, schopnost účastnit se veřejných rozprav.

---

⁵⁹ AUDIGIER, F. *Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship* [online]. 2000 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: https://www.storiairreer.it/sites/default/files/norme/2000%2006%2026%20Audigier_0.pdf

4 KONCEPCE OBČANSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

V některých zemích probíhá občanské vzdělávání již dlouhou dobu, v posledních letech však dochází k jeho rozšiřování a uznání jeho důležitosti. V České republice v současné době ještě neexistuje jednotný koncept občanského vzdělávání, přičemž je potřeba občanské vzdělávání dát do souvislosti s celoživotním učením v České republice a do souvislostí se společenským vývojem jak v národním, tak i mezinárodním prostředí. Přesto je možné o občanském vzdělávání tvrdit, že má v České republice dlouhou a bohatou historii. První český zákon o občanském vzdělávání byl přijat okamžitě po vzniku samostatné Československé republiky, 7. února 1919. Byl to Zákon č. 67/1919, o organizaci lidových kursů občanské výchovy. Tento zákon ukládal obcím zřízení zvláštních sborů „složených z osob věcí znalých“, které budou pořádat bezplatné kurzy občanské výchovy „o ústrojí státu, o působnosti jeho ve všech oborech jeho činnosti a o právech a povinnostech občanů státních“.⁶⁰ Zanedlouho následovaly další podobné zákony. Komunistický režim po roce 1948 tyto zákony zrušil a vzdělávání či osvěta byla převedena pod dohled Komunistické strany Československa. V té době ke vzdělávání dospělých sloužily například lidové knihovny, jejichž hustá síť zde existovala už z dob první republiky.⁶¹

Tradičními náměty občanského vzdělávání bývá prohlubování demokracie, řešení vztahu mezi občanem a státem, jednotlivcem a společností, adaptace na měnící se společenské podmínky, národnostní, rasová i náboženská tolerance, upevňování právního vědomí, výchova k rodičovství. Novými tématy občanského vzdělávání je evropanství, globalizace, multikulturalismus, genderová problematika a rovné příležitosti, životní prostředí a zdraví nebo některé z funkčních gramotností (finanční, právní, mediální, spotřebitelská gramotnost).⁶²

---

⁶⁰ HUBÁLEK, Tomáš. *Vývoj občanského vzdělávání a etické výchovy v českých zemích*. Praha: Epocha, 2017. Erudica, svazek 32. ISBN 978-80-7557-110-6, s. 24.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² ČÁP, Petr, Ondřej MATĚJKA a Tomáš PROTIVÍNSKÝ. *Občanské vzdělávání v ČR* [online]. Centrum občanského vzdělávání Masarykovy univerzity, 2013 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

Občanské vzdělávání v České republice lze rozdělit na dvě oblasti a to na občanské vzdělávání dětí a mládeže, které se uskutečňuje převážně ve školských zařízeních a je možné ho pojmut jako počáteční vzdělávání, a dále občanské vzdělávání dospělých. V českém školství je v rámci vyučujícího kurikula občanské vzdělávání pojato komplexně. Občanské vzdělávání je jednak samostatným předmětem, ale také průřezovým tématem a téma občanství je obsaženo i v dalších předmětech. Ovšem stále je méně využíváno pro toto téma méně formální pojetí výuky, jako je například začlenění mimoškolních aktivit. Problematický je také celkový stav českého školství, protože se neustále pomalu zhoršuje úroveň výstupních znalostí. Klesající úroveň výsledků naznačuje Mezinárodní studie občanské výchovy ICCS 2009.⁶³

Struktura vzdělávací soustavy v České republice je postavena na síti škol, které jsou řazeny, jak uvádí například Kalous a Veselý (viz Tabulka 1).

Tabulka 1 Vzdělávací soustava ČR

Školská soustava		
ISCED 0	preprimární	mateřská škola
ISCED 1	primární	první stupeň základní školy
ISCED 2	nižší sekundární	druhý stupeň základní školy, 1. až 4. ročník osmiletých gymnázií
ISCED 3	vyšší sekundární	čtyřletá gymnázia, 5. až 8. ročník osmiletých gymnázií, střední odborné školy s maturitou, odborná učiliště
ISCED 4	postsekundární	nástavbová doplňující studia, pomaturitní studia na jazykových školách
ISCED 5	terciální první stupeň	bakalářské a magisterské studium, vyšší odborná škola
ISCED 5	terciální druhý stupeň	doktorská příprava ukončená titulem Ph.D.

Zdroj: ⁶⁴

Do této struktury lze začlenit i občanské vzdělávání, tak jak je postaveno v Rámcovém vzdělávacím programu (dále RVP). V RVP základního vzdělání má občanské vzdělávání tři podoby. Klíčové kompetence, které je možné definovat jako

⁶³ ČÁP, Petr, Ondřej MATĚJKA a Tomáš PROTIVÍNSKÝ. *Občanské vzdělávání v ČR* [online]. Centrum občanského vzdělávání Masarykovy univerzity, 2013 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

⁶⁴ KALOUS, J. a A. VESELÝ (eds). *Vzdělávací politika české republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1261-5, s. 33-46.

*„souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“*⁶⁵ To jsou víceúčelové dovednosti získané při vzdělávání a neváží se ke konkrétnímu předmětu. Získávají se díky úplnému souhrnu učiva.

Jako příklad samostatného předmětu občanského vzdělávání v rámci primárního vzdělávání je možné uvést předmět „Člověk a jeho svět“. Obsahem tohoto předmětu je člověk, rodina, společnost, vlast, příroda, kultura, technika, zdraví, bezpečí a ještě další témata. Tento předmět kloubí jak historii, tak současnost a výstupem by měly být schopnosti využitelné v praktickém životě. Z pohledu občanského vzdělávání jsou relevantní dva tematické okruhy a to „Místo, kde žijeme“ a „Lidé kolem nás“. Tato témata by měla rozvíjet národní cítění, vztah k zemi, ve které děti žijí. Dále se věnují tématům, jako jsou základní práva a povinnosti občana, problematice vzájemného soužití lidí, společnosti a základům finanční gramotnosti. Témata tedy utvářejí základy demokratického občanství. Na druhém stupni na tato témata navazuje „Výchova k občanství“. Studijní náplní je rodina se svými zákonitostmi a fungování větších společenstev, dále základní seznámení s ekonomikou a financemi. Také je blíže vysvětleno fungování a úkoly státu, jeho institucí a orgánů, součástí je i prezentace možností zapojení jednotlivců do občanského života. Díky této výuce je kultivováno občanské a právní vědomí žáků, přičemž je důraz kladen na odpovědnost za vlastní názory, chování a důsledky, které vyvolávají, s důrazem na dodržování pravidel společenského soužití a úctu k mravním principům.⁶⁶

Průřezová témata *„reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka*

---

⁶⁵ Aktuálně platný RVP ZV. NUV [online]. Březen 2017 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/aktualne-platne-zneni-rvp-zv>

⁶⁶ Tamtéž, s. 8.

*především v oblasti postojů a hodnot.*⁶⁷ Průřezových témat nabízí Rámcový vzdělávací program celkem pět, a to „Osobnostní a sociální výchova“, „Výchova demokratického občana“, „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“, „Multikulturní výchova“ a „Environmentální výchova“. Jsou povinnou složkou základního vzdělávání na prvním, i na druhém stupni základní školy.

Obsahová náplň občanské výchovy jak je vymezená v kurikulu, pokrývá dostatečně občanské znalosti. Ovšem záleží na pojetí samotné výuky, protože je možné, že při přílišné orientaci na pouhé znalosti zůstane nenaplněn další cíl tohoto předmětu, což je získání správných občanských dovedností a postojů. Nelze ovšem vidět tento problém pouze jako nepochopení náplně předmětu vyučujícími, většinou je překážkou malá časová dotace, která je tomuto předmětu ve školách určena.⁶⁸

Také střední školy v České republice se věnují upevňování občanských kompetencí. Občanské vzdělávání je samostatným předmětem a patří mezi klíčové kompetence studia. Střední odborné školy, na rozdíl od gymnázií, mají i průřezové téma „Občan v demokratické společnosti“.⁶⁹ Bohužel není realizována návaznost občanského vzdělávání mezi základními a středními školami, ač již došlo k vytvoření určitých modelů k podpoře této návaznosti, respektive byly vypracovány minimální výstupy z jednotlivých vyučovaných okruhů, které by děti po jejich absolvování měly mít. V praktickém školním životě se však zatím příliš nevyužívají.⁷⁰

V rámci dalšího vzdělávání občanů je potřeba uvést důležitý dokument Strategie celoživotního učení ČR z roku 2007. Ten uvádí, že *„další vzdělávání probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání, resp. po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce. Další vzdělávání může být zaměřeno na různorodé spektrum vědomostí, dovedností*

---

⁶⁷ Tamtéž, s. 65.

⁶⁸ ČÁP, Petr, Ondřej MATĚJKA a Tomáš PROTIVÍNSKÝ. *Občanské vzdělávání v ČR* [online]. Centrum občanského vzdělávání Masarykovy univerzity, 2013 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

⁶⁹ RVP pro střední odborné vzdělávání. *NUV* [online]. Prosinec 2017 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-os>

⁷⁰ ČÁP, Petr, Ondřej MATĚJKA a Tomáš PROTIVÍNSKÝ. *Občanské vzdělávání v ČR* [online]. Centrum občanského vzdělávání Masarykovy univerzity, 2013 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

*a kompetencí důležitých pro uplatnění v pracovním, občanském i osobním životě.*⁷¹ Tento dokument se, mimo jiné, zároveň věnuje i oblasti sociální soudržnosti a aktivního občanství a identifikuje ji jako zónu neustálého rozvoje, kde je vhodné umožnit občanům celoživotní vzdělávání. Jeho uskutečňování může mít různou podobu, ale je potřeba zdůraznit podstatnou úlohu organizací zaměřených na občanské vzdělávání dospělých, zájmové vzdělávání, vzdělávání profesní či vzdělávání v rámci státní správy.⁷²

Pokud jde o terciální vzdělávání, záleží hlavně na typu školy. Prakticky všechny školy seznamují své studenty s právem a to především v oblastech, které se dotýkají předmětu studia. Tedy například na vysokých školách, které vychovávají odborníky pro životní prostředí, bude stěžejním právo životního prostředí. Jiné postavení mají ovšem právnické školy. *„Dnešní globalizovaný svět ukazuje, že každá profese vyžaduje znalost příslušného práva, a je tedy nutné, aby každý student právo svého oboru znal. To zajistí omezení zneužívání moci a sníží náklady za soudy, které by řešily vzájemné spory.*“⁷³ Obvykle jsou tedy nabízeny učební předměty typu „Základy práva pro ...“ podle studovaného oboru. Výuka seznamuje studenty se základními pojmy a principy fungování práva a potom se zaměřuje na oblast práva podle obsahu samotného zaměření studia.

Vzdělávání dospělých je v České republice uskutečňováno prostřednictvím různých organizací. Například prostřednictvím databáze AIVD (Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR o. s.) lze nalézt více než dvě stovky organizací, sdružení či agentur, které vzdělávání dospělých uvádějí jako svůj úkol. Ovšem pokud by šlo o občanské vzdělávání dospělých, podle definice Evropského referenčního rámce o klíčových schopnostech, tak to poskytuje jen velmi malá část a většinou to není její jediná náplň. Prakticky veškeré organizace věnující se vzdělávání dospělých spadají do profesního, případně do zájmového vzdělávání.

---

⁷¹ Strategie celoživotního učení ČR. MŠMT [online]. 2007 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

⁷² ČÁP, Petr, Ondřej MATĚJKA a Tomáš PROTIVÍNSKÝ. *Občanské vzdělávání v ČR* [online]. Centrum občanského vzdělávání Masarykovy univerzity, 2013 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

⁷³ MORRIS, R. J. The teaching of law to non-lawyers: an exploration of some curriculum design challenges. *International Journal of Law in the Built Environment*. 2010, 2(3), p. 232–245.

Organizace se zaměřením pouze na občanské vzdělávání dospělých v České republice prakticky neexistují. Mnoho organizací svými aktivitami ovšem do občanské oblasti přesahují. Tyto organizace je možné rozřadit do následujících skupin: komunitní aktivity a dobrovolnictví, vzdělávací organizace, zážitkové kurzy zaměřené na rozvoj osobnosti a osvětové akce.⁷⁴

V rámci občanského vzdělávání se klade důraz na funkční a faktické znalosti a sociální dovednosti. Je potřeba věnovat neustálou pozornost všem oblastem aktivního občanství, tříbit politické postoje (zejména důvěru v politiku a politickou účinnost) a zprostředkovat informace o souvislostech. Lze konstatovat, že všechny oblasti jsou v současné době rozvinuté nedostatečně, ale pro fundovaný občanský rozvoj jsou zcela zásadní. Pojetí celoživotního učení v České republice nelze hodnotit jako sjednocené, ale je potřeba konstatovat, že základní principy jsou totožné, a proto je možné prohlásit, že občanské vzdělávání tvoří spolu se vzděláváním profesním a zájmovým třetí pilíř dalšího vzdělávání dospělých. Ostatně Strategie celoživotního učení ČR⁷⁵ uvádí sociální soudržnost a aktivní občanství jako jednu ze tří hlavních oblastí, které by mělo celoživotní učení podporovat a rozvíjet.

Bohužel v České republice stále napanuje shoda ohledně toho, co lze označit jako občanské vzdělávání. Dokud nenastane shoda na obsahu občanského vzdělávání, veškeré realizované aktivity budou pouze dílčí. Nejprve by bylo potřeba občanské vzdělávání více akcentovat ve společnosti, aby byla vyvolána potřeba tohoto vzdělávání a následně došlo ke shodě ve společnosti, že je nezbytné zavedení vzdělávání k aktivnímu občanství. Je tedy nutné zformovat z občanského vzdělávání celospolečenské téma. Základem je nutnost vytvořit podmínky pro další rozvoj. Jednou z podmínek je dlouhodobá koncepce občanského vzdělávání a druhou je zajištění finančních prostředků na podporu občanského vzdělávání.⁷⁶

---

⁷⁴ ČÁP, Petr, Ondřej MATĚJKA a Tomáš PROTIVÍNSKÝ. *Občanské vzdělávání v ČR* [online]. Centrum občanského vzdělávání Masarykovy univerzity, 2013 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

⁷⁵ Strategie celoživotního učení ČR. *MŠMT* [online]. 2007 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

⁷⁶ SMÉKAL a kol. *Analýza občanského vzdělání dospělých*. Brno: Centrum občanského vzdělávání MU, 2010. ISBN 978-80-210-6185-9.

Dále je potřebné zformovat vlastní přístup k tomuto vzdělání, přičemž se musí v tomto přístupu odrážet i kulturní podmínky, které se musí do určité míry prolínat všemi navrhovanými kroky. Při vytváření dlouhodobé koncepce je nezbytné zohlednit společenskou situaci i tradici a odkazovat se na ni musí i následné činnosti. V České republice stát zatím není schopen podpořit takové směřování a opakovaně oddaluje také přípravu koncepce občanského vzdělávání. Také zde neprobíhá potřebná diskuse o nevyváženém stavu občanských kompetencí mezi jednotlivými typy škol. Neexistuje žádný výzkum, který by se zabýval kvalitou a efektivitou občanského vzdělávání na školách. Za nepřímé ukazatele je možné považovat účast mladých lidí u jednotlivých typů voleb, či jejich občanská angažovanost. Podle nedávného průzkumu OECD se o správu věcí veřejných vůbec nezajímá 57 % lidí ve věku od 15 do 29 let, což Česko řadí na předposlední místo mezi 35 velmi rozvinutými demokratickými zeměmi.⁷⁷

Ministerstvo školství připravovalo program na podporu občanského vzdělávání, ale díky jeho politizaci přešla příprava této podpory na Úřad vlády a následně vznikl dokument Koncepce občanského vzdělávání v České republice, který teprve obsahoval časový plán přípravy samotného dokumentu. Tento dokument však nebyl schválen. V současnosti je hlavním nedostatkem v koncepci občanského vzdělávání neexistence národní strategie či koncepce občanského vzdělávání (včetně akčního plánu). Díky tomu, že občanské vzdělávání není podepřeno smysluplnou koncepcí, nejsou na tento typ vzdělávání pravidelně vyčleňovány prostředky ze státního rozpočtu. Což následně neumožňuje větší propagaci občanského vzdělávání mezi širokou veřejnost.

4.1 Centrum občanského vzdělávání

Centrum občanského vzdělávání (dále COV) je institucí, která se mimo politické strany snaží přispívat k rozvoji občanského vzdělávání v České republice. Centrum bylo založeno v roce 2009 pod záštitou MŠMT a tvořilo samostatné pracoviště Masarykovy univerzity v Brně. V roce 2014 se stalo součástí Fakulty humanitních studií UK v Praze.

---

⁷⁷ Tisková zpráva: Občanské vzdělávání? Odloženo. *EDUin* [online]. 25. 4. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-obcanske-vzdelavani-odlozeno/>

Také na této univerzitě má samostatný status a na základě svrchovaného vědecko-pedagogického pracoviště spolupracuje s Katedrou studií občanské společnosti. „Posláním Centra občanského vzdělávání je podporovat občany všech věkových kategorií, aby se lépe orientovali ve veřejném prostoru a účinněji se zapojovali do občanského života.“⁷⁸

Občanské vzdělávání je potřebné pro rozvoj občanského sebeuvědomění, protože jsou obyvatelé nejen svobodnější, ale díky tomu lépe vzdorují různým druhům manipulací či zklamání z politického dění. Centrum se důsledně chová ve smyslu nadstranického pohledu. Nadstranický pohled umožňuje vyváženost, vyhýbání se jednostrannosti, podporuje samostatné myšlení a rozhodování v souladu s principy morálky a smyslu pro spravedlnost.⁷⁹

Protože se občanské vzdělávání samozřejmě dotýká i témat, která jsou předmětem aktuální politické diskuse, musí být občanské vzdělávání samozřejmě nadstranické a vyvážené. COV se ve své činnosti řídí třemi principy: bez indoktrinace, vyváženost, podpora samostatného myšlení.⁸⁰

Centrum občanského vzdělávání svoji činnost realizuje na třech komplementárních úrovních.⁸¹

- *„Identifikace – tato úroveň se věnuje analýzám vzdělávacích potřeb občanů ČR ve sledované oblasti v oblasti rozvoje občanských kompetencí.*
- *Realizace – tato úroveň je věnována naplnění již identifikovaných potřeb prostřednictvím vzdělávacích kurzů, seminářů, konferencí. Centrum poskytuje všechny formy vzdělávání (formální, neformální a informální). Kurzy zajišťuje z vlastních zdrojů nebo prostřednictvím již osvědčených partnerských organizací.*

---

⁷⁸ Centrum občanského vzdělávání [online]. © 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/>

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům: přijatá v rámci doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5827-9.

⁸¹ Centrum občanského vzdělávání [online]. © 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/>

- *Evaluace – úroveň, která nabízí kompletní vyhodnocení vzdělávacích programů pro všechny typy poskytovatelů (školy, vzdělávací instituce i zadavatele).“*

Výsledkem činnosti COV jsou různé materiály, jako například publikace Občanské vzdělávání v ČR či Analýza občanského vzdělávání dospělých, ale také řada dalších (Výchova k občanství: doplňující koncepce k současnému kurikulu, Politika do školy patří). Součástí práce centra je i vzdělávání o EU, monitoring možností veřejných knihoven ve smyslu potenciálního využití těchto míst pro rozvinutí komunitního vzdělávání, občanského vzdělávání a sociální inkluze. Další činností je pořádání akcí, které upozorňují na samotnou existenci centra, či se vztahují k výukové činnosti. Jako příklad lze uvést seminář, který probíhal v Poslanecké sněmovně s názvem „100 let české demokracie“, kde byl prezentován výzkum „Občanská angažovanost 2015“.⁸²

4.2 Koncepce občanského vzdělávání v dokumentech EU

Vzdělávání dospělých v oblasti občanských kompetencí lze považovat za užitečné při evropské integraci. Proto je tento typ vzdělávání zakotven v mnoha evropských dokumentech. V této souvislosti lze hovořit o strategických dokumentech, dokumentech vztahujících se k celoživotnímu učení nebo udržitelnému rozvoji. Všechny tyto dokumenty byly publikovány Radou Evropy a jsou součástí evropské sociální politiky.

Formování a vytváření evropské sociální politiky je spojeno se vznikem Evropské unie. Římská smlouva z roku 1957 obsahuje 12 článků, v nichž jsou obsaženy sociální otázky z různých sociálních oblastí (zaměstnanost, pracovní právo, kolektivní vyjednávání aj.). Základ evropského sociálního modelu tvoří evropské sociální hodnoty, ale sociální politika není součástí politiky všech členských států Evropské unie. Evropské instituce zkouší podporovat lepší porozumění evropské integraci prostřednictvím vzdělávání více než pět desetiletí. Základní a rozhodující dokument je Evropská sociální charta z roku 1961. Tato charta definuje minimální sociální práva, která mají všechny členské státy implementována do svých právních předpisů. Jedním z těchto práv je právo

---

⁸² *Centrum občanského vzdělávání* [online]. © 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/>

na odborné vzdělávání a také s právem učit se v průběhu celého života, takže v tomto okamžiku již lze hovořit o celoživotním učení. Typy celoživotního učení jsou rozděleny do tří kategorií: formální učení, neformální učení a informální učení.⁸³

Občanské vzdělávání dospělých může být přímo nebo nepřímo spojeno se školním vzděláváním a primárně je zajišťováno občanskými sdruženími, neziskovými nebo nevládními organizacemi. Výchova k občanství je obecně chápána tak, že zahrnuje 4 hlavní pilíře – politickou gramotnost, kritické myšlení a analytické dovednosti, postoje a hodnoty, aktivní účast.⁸⁴

Třetí pilíř je považován za důležitý pro výchovu k občanství. Cílem občanského vzdělávání je formovat aktivní občany pro svou společnost a aktivní občanství. Tyto čtyři pilíře jsou dále rozvíjeny v dokumentu Evropské indikátory pro celoživotní učení (European Lifelong Learning Indicators). V rámci rozsahu ukazatelů celoživotního učení tento dokument věnuje pozornost ukazatelům aktivního občanství v kontextu „učení se žít společně“, které charakterizuje aktivní občanství, tolerance, otevřenost a důvěra a sociální činnosti. Tyto jsou podrobněji analyzovány a redefinovány jako:⁸⁵

- zapojení se do práce pro dobrovolné nebo charitativní organizace,
- členství v jakékoli politické straně,
- práce v politické straně nebo v akční skupině,
- názor, že kulturní život země je obohacen nebo narušen přistěhovalci,
- názor, že gayové a lesbičky by měli žít svůj vlastní život podle svých přání,
- důvěra v jiné lidi,
- setkávání s přáteli, příbuznými nebo kolegy, s kýmkoli, s kým budou projednávány osobní záležitosti.

Tyto činnosti se přímo či nepřímo týkají výchovy k občanství, protože jsou základem aktivního občana a představují podporu aktivního občanství jako takového. V roce 2006

---

⁸³ *Memorandum on lifelong learning*. Brusel: Commission of the European communities, 2000. Commission staff working paper.

⁸⁴ *Citizenship education in Europe*. Brusel: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012. ISBN 978-92-9201-264-9.

⁸⁵ Framework for the key citizenship competences. *WeAreEurope* [online]. March 2016 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: http://www.wreurope.eu/uploads/1/6/2/1/16214540/framework_for_key_citizenship_competences.pdf

Rada Evropy a Evropský parlament schválil Evropský rámec pro klíčové kompetence pro celoživotní učení. Tento dokument určuje osm klíčových kompetencí pro celoživotní vzdělávání, jejichž prostřednictvím je schopen jednatelce dosáhnout svého osobního naplnění, sociální integrace, aktivního občanství a zaměstnatelnosti.⁸⁶ Občanské kompetence také vyžadují dovednosti, jako je kritické myšlení a komunikační dovednosti, schopnost a ochota účastnit se konstruktivně ve veřejné sféře, včetně rozhodovacího procesu během voleb. Aktivní občanství a podpora aktivního občanství patřila mezi hlavní témata mezinárodních strategických dokumentů Evropské unie v roce 2007 (např. EVROPA 2020). V roce 2010 byla Radou Evropy zveřejněna Charta vzdělávání pro demokratické občanství a lidská práva, ve které je výchova k občanství prezentována jako nástroj na podporu demokracie, lidských práv a právního státu. V souvislosti s tímto dokumentem byla v roce 2012 uspořádána konference, která se zaměřila na dopad Charty na jednotlivé členské státy EU.⁸⁷

Občanské vzdělávání je také podporováno UNESCO a dalšími organizacemi prostřednictvím různých projektů a aktivit zaměřených na mladé lidi a jejich účast ve společnosti. První mezinárodní koncepty celoživotního učení lze nalézt již v 60. a 70. letech 20. století. Zaměřovaly se hlavně na cíle „nového humanismu“, což by bylo možné charakterizovat jako sociální a kulturní rozvoj společnosti, které by mělo zprostředkovat vzdělávání všem bez jakéhokoli omezení. Koncept „permanentního vzdělávání“, se kterým přišla Rada Evropy, akcentoval hlavně podporu všech vzdělávacích příležitostí pro každého. Současný koncept celoživotního učení má své základy v 90. letech minulého století. Rozvíjí se v jiném environmentálním, ekonomickém i politickém klimatu než tomu bylo v 70. letech, preferuje realističtější cíle spojené s programy celoživotního učení zaměřenými na rozvoj lidských zdrojů, zejména ve vztahu k potřebám efektivního fungování ekonomiky.⁸⁸

---

⁸⁶ Doporučení Evropského parlamentu a rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení. *NUOV* [online]. 2006 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/RVP/KK/Evropsky_referencni_ramec.pdf

⁸⁷ Úřední dokumenty. *Evropská unie* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/documents-publications/official-documents_cs

⁸⁸ KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě. *MŠMT* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych

5 OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ VE VYBRANÝCH ZEMÍCH

Občanské vzdělávání je v nějaké podobě uskutečňováno ve všech zemích Evropské unie. Zajímavé bude srovnat naše sousední státy – Německo a Rakousko a i státy s podobnou historií jako jsou Polsko a Slovensko.

5.1 Německo

Moderní politické vzdělávání (politische Bildung) v Německu začíná pádem nacionálně socialistické diktatury v roce 1945. Vítězné mocnosti spojenců odsouhlasily, že německý vzdělávací systém musí odstranit rasistickou a militaristickou ideologii a zavést demokratickou vzdělávací soustavu. Všechny školy měly klást co největší důraz na výchovu k občanské odpovědnosti a demokratickému životnímu stylu. Zavedení tzv. politického vzdělávání jako školního předmětu bylo výsledkem především amerického úsilí.⁸⁹

Politické vzdělávání bylo ustaveno rozhodnutím o zásadách politického vzdělávání Stálé konference ministrů školství ve Spolkové republice Německo v červnu 1950. Nejdůležitější body tohoto rozhodnutí byly následující:⁹⁰

- *„Politické vzdělávání usiluje na základě faktických znalostí o probuzení vůle k politickému myšlení a jednání. V dospívání by jedinec měl mít povědomí, že politické chování je součástí mentálního a morálního postoje člověka.*
- *V tomto smyslu je politické vzdělávání vyučovacím principem pro všechny předměty a pro všechny typy škol. Každý předmět a každý typ školy proto musí přispívat podle svého charakteru a potenciálu k politickému vzdělávání. Zvláštní odpovědnost je spojena s historií, která musí kombinovat historické myšlení a hodnoty s porozuměním současnosti.*

---

⁸⁹ KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě. *MŠMT* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych

⁹⁰ DETJEN, Joachim. *Politische Bildung: Geschichte und Gegenwart in Deutschland*. München: Oldenbourg, 2007. ISBN 9783486582109.

- *Politické vzdělávání vyžaduje znalost nejdůležitějších skutečností, forem a souvislostí společenského, národního i nadnárodního života. Doporučuje se, aby za účelem sdělování těchto znalostí a řešení aktuálních otázek, pokud to není možné v jiných předmětech, od 7. školního roku vyučovat tuto problematiku ve speciálních hodinách. Pojmenování tohoto předmětu je volitelné (občanská výchova, výchova k občanství, soudobá studia, politika).“*

V Německu tedy existuje politické vzdělávání jako povinné na všech typech škol. Existuje také mimoškolní politické vzdělávání, které je z velké části založeno na dobrovolné účasti. Na základě výše popsaných zásad školní předmět, který se věnuje občanskému vzdělání, nemá jednotné jméno. Spolkové země, které mají svrchovanost, tento předmět nazývají velmi odlišně. Existují tak koncepty s názvem občanství, sociální studia, politika, politologie, politické vzdělávání a sociální vědy. Často je takový předmět kombinován i s dalšími předměty, většinou s historií, geografii a ekonomikou.⁹¹

Mimoškolnímu politickému vzdělávání se věnuje široká škála státních a nestátních institucí a organizací, které jsou obdobné jako v okolních státech Evropy. Politické vzdělávání mládeže je součástí lokální péče o mládež. Odpovědné úřady sociální péče o mládež propagují a koordinují práci nositelů politického vzdělávání mládeže. Mezi tyto organizace patří různá mládežnická sdružení, ale zejména politické mládežnické organizace stran. Tyto mládežnické organizace jsou sjednoceny v kruhu politické mládeže.⁹²

Politické vzdělávání dospělých je prováděno státními nebo obecními institucemi. Jedná se především o Federální ústřední úřad a státní ředitelství pro politické vzdělávání a střediska vzdělávání dospělých. Mezi další vzdělávací instituce patří církve a odbory, ale zejména přidružené nadace. Také stranické právo výslovně vyžaduje, aby strany stimulovaly a prohlubovaly politické vzdělávání a podporovaly aktivní účast občanů na politickém životě.⁹³

---

⁹¹ SANDER, Wolfgang a Klaus AHLHEIM. *Handbuch politische Bildung*. 3. Aufl. Schwalbach: Wochenschau Verlag, 2005. ISBN 9783899740998.

⁹² DETJEN, Joachim. *Politische Bildung: Geschichte und Gegenwart in Deutschland*. München: Oldenbourg, 2007. ISBN 9783486582109.

⁹³ SANDER, Wolfgang a Klaus AHLHEIM. *Handbuch politische Bildung*. 3. Aufl. Schwalbach: Wochenschau Verlag, 2005. ISBN 9783899740998.

Občanské vzdělávání má tedy akcentovat určitá témata, podnítit kritické myšlení a pobídnout politickou participaci. Odpovědnost za občanské vzdělávání je záležitostí mnoha organizací, podílejí se na ní i ministerstva z oblasti sociální politiky, vzdělání a výzkumu, vnitra, obrany a hospodářské spolupráce.⁹⁴

5.2 Rakousko

Rakouský systém občanského vzdělávání má blízko k německému, což je logické vzhledem k historii obou zemí. Občanské vzdělávání tak jak je koncipováno dnes, také vznikalo v poválečné době. Především vzdělávání dospělých se v posledních 40 letech změnilo a diferencovalo. Institucionální přístupy se začaly rozšiřovat díky dobrovolnickým činnostem, samostatné projekty se pozvolna měnily v profesionální vzdělávání a nové formáty a obsahy se snažily nalézt odpovědi na společenský vývoj a výzvy. Pro občanské vzdělávání je důležitým rok 1977, kdy byla založena Rakouská společnost pro politické vzdělávání v Mattersburgu v Burgenlandu. Tato nadace byla pokusem dát politickému vzdělávání nový status, politické vzdělávání se mělo stát nástrojem demokratizace společnosti. Do té doby sice existovalo politické vzdělávání na školách, ale příliš neplnilo očekávanou představu.⁹⁵

Postupně v Rakousku vzniklo více organizací poskytujících politické vzdělávání, a to jak na regionální, tak na federální úrovni. Kromě toho se také začaly vytvářet struktury vzdělávání v jednotlivých zemích. Tyto zemské organizace podporují místní úřady. Od roku 1992 se postupně vytvořila dobře rozvinutá síť kulturních, konzultačních a výzkumných institucí.⁹⁶

---

⁹⁴ KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě. *MŠMT* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych

⁹⁵ HELLMUTH, Thomas. Politische Bildung in Österreich. *Erwachsenenbildung.at* [online]. 2017 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://erwachsenenbildung.at/aktuell/nachrichten/11827-politische-bildung-in-oesterreich-geschichte-zugaenge-konzepte.php>

⁹⁶ BICHL, Jutta. Politische Bildung – Ein Paradoxon? *Paulo Freire Zentrum* [online]. 4. 12. 2007 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.pfz.at/themen/bildungsgerechtigkeit/politische-bildung-ein-paradoxon/>

V rakouských školách je politické (občanské) vzdělávání spojené vždy s nějakým předmětem, většinou je to historie, ale může to být i právo, ekonomie. Toto vzdělávání probíhá až ve vyšších ročnících od 8. třídy výše. Existují i samostatné předměty – současné dějiny a politické vzdělávání a dějiny a sociální studia/politická výchova. Samostatný předmět politické vzdělávání ovšem existuje pouze na vybraných odborných školách.⁹⁷

Rakouské občanské vzdělávání nedosahuje kvalit německého občanského vzdělávání a stát ani jeho jednotlivé celky mu nevěnují nijak přehnanou podporu. Politické vzdělávání je v Rakousku jen částečně profesionalizováno. Důvody lze nalézt v historii. Jednak je to důsledek „obětní teze“ a související sociální potřebě harmonie a na straně druhé ve stranicko-politických konfliktech, v nichž bylo politické vzdělávání zaměřováno se stranicko-politickým vzděláním. Přesto lze hovořit o mírném pokroku v posledních letech.⁹⁸

Občanské vzdělávání je v Rakousku nesystematické. Samotné vzdělávání dospělých se orientuje především na získávání základních všeobecných dovedností, nebo se zaměřuje na dovednosti specializované. Témata, která jsou nejčastěji probírána, jsou otázky evropanství, dále systém fungování demokracie, v posledních letech je to především migrace, sociální a bezpečnostní politika. Dále je akcentována důležitost společenského dialogu a tradiční téma, což je boj proti xenofobii.⁹⁹

5.3 Polsko

Pro občanské vzdělávání jsou v Polsku důležitá hlavně školy. Neformální vzdělávání má v Polsku malý dosah. Poláci se učí hlavně ve školách, přičemž vzdělávací systém je v Polsku vysoce centralizovaný, ministerstvo národního vzdělávání je zodpovědné

---

⁹⁷ HELLMUTH, Thomas. *Das „selbstreflexive Ich“: Beiträge zur Theorie und Praxis politischer Bildung*. Innsbruck: Studien Verlag, 2009, s. 264–288.

⁹⁸ HELLMUTH, Thomas. Politische Bildung in Österreich. *Erwachsenenbildung.at* [online]. 2017 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://erwachsenenbildung.at/aktuell/nachrichten/11827-politische-bildung-in-oesterreich-geschichte-zugaenge-konzepte.php>

⁹⁹ KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě. *MŠMT* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych

za vzdělávací politiku v celé zemi. Nutnost aktivního utváření sociálních a občanských kompetencí mladých občanů a jejich aktivit v rámci občanského vzdělávání se odráží také ve vládních strategických dokumentech. Polsko přijalo dlouhodobou národní rozvojovou strategii, dokument popisující hlavní trendy, výzvy a scénáře rozvoje do roku 2030. Zde se mimo jiné píše: „*příprava a realizace programu občanského vzdělávání na všech stupních vzdělávání, v perspektivě celoživotního učení a příprava a realizace programu vzdělávání a přípravy učitelů, na který se má připravit vedení lekcí v této oblasti a příprava vhodných vzdělávacích nástrojů pro studenty.*“¹⁰⁰

V roce 2009 byly základní osnovy všeobecného vzdělávání změněny na všech úrovních. Změny se týkaly obsahu výuky i pracovních metod a organizace tříd. Základní kurikula jsou širší a výsledky výuky jsou popsány v jazyce kompetencí, které obsahují jak znalosti a dovednosti ale i sociální kompetence.¹⁰¹

Občanské vzdělávání je tedy v Polsku více méně soustředěno hlavně na školách. Stát nevyvíjí žádné zvláštní kroky směrem k občanskému vzdělávání dospělých. Ostatně rozvoj lidských zdrojů je v Polsku záležitostí několika ministerstev (místního rozvoje, školství a práce). Pro rozvoj občanské společnosti jsou v Polsku důležité organizace třetího sektoru, které se na občanské vzdělávání zaměřují. V Polsku je tato oblast poměrně rozvinutá, mnoho občanů se věnuje dobrovolnictví. Nevládní neziskové organizace poměrně dobře spolupracují s orgány veřejné správy, a to na všech úrovních a stát ve vládním programu pro oblast občanské společnosti přiznává neziskovým organizacím mimo jiné i vzdělávací funkci.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Polska 2030: Trzecia Fala Nowoczesności: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. *KIGEiT* [online]. Warszawa: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, 2013 [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf

¹⁰¹ BACIA, Ewa, Filip PAZDERSKI a Szlwia ŻMIJEWSKA-KWIREŃG. Edukacja obywatelska w Polsce: Analiza aktualnej sytuacji, zidentyfikowanych potrzeb oraz szans i barier rozwoju. *EUL* [online]. Centrum Edukacji Obywatelskiej [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: https://eul.ceo.org.pl/sites/eul.ceo.org.pl/files/edukacja_obywatelska_w_polsce.pdf

¹⁰² KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě. *MŠMT* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych

5.4 Slovensko

Slovensko vycházelo ze stejného bodu jako Česká republika. Tak jako v České republice, byl zde před rokem 1989 vyučován ve školách předmět občanská nauka. Po změnách se uvažovalo o zrušení tohoto předmětu, ale díky projektům Eurydice (evropské projekty zaměřené na výchovu k demokratickému občanství) zůstal ve školních programech předmět zachován. Jelikož byla celá oblast výchovy zatížena ideologickými hodnotami předchozího režimu, nejprve bylo ve školách občanské vzdělávání vyučováno omezeně, učební materiály vznikaly během výuky. V roce 1993 vznikla nová koncepce školního vyučování občanské výchovy (na základních školách) a nauky o společnosti a občanské nauky (na středních školách). Bylo také umožněno žákům ZŠ na druhém stupni vybrat si mezi etickou a náboženskou výchovou. Občanská výchova na prvním stupni základní školy byla integrována do jednotlivých vyučovacích předmětů, zejména do mateřského jazyka, vlastivědy a přírodovědy. Občanská výchova a vzdělávání na druhém stupni základní školy byly realizovány ve dvou úrovních, v užším smyslu na vyučovacích hodinách povinného vyučovacího předmětu občanská výchova, v širším smyslu prostřednictvím několika vyučovacích předmětů, které obsahují i dílčí cíle občanské výchovy a vzdělávání (dějepis, zeměpis, mateřský jazyk, etická výchova).¹⁰³

V roce 2008 byl schválen nový školský zákon, který přinesl změny i v oblasti občanské výchovy a vzdělávání. Díky založení občanské výchovy a vzdělávání na základní a střední škole na kompetenčním základě je získávání občanských kompetencí žáky předpokladem pozdějšího úspěšného působení v občanském životě. Předmět občanská nauka je součástí vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“ a obsahové zaměření předmětu akcentuje osvojování si občanských dovedností a znalostí, rozvíjení kritického myšlení a osvojování si principů aktivní občanské participace.¹⁰⁴

Občanské vzdělávání dospělých je ve Slovenské republice málo podporováno, přestože EU považuje oblast aktivního občanství za jeden z hlavních cílů celoživotního

---

¹⁰³ MACHÁČEK, Ladislav a Ervín ŠTAVA. *Občianske vzdelávanie a výchova mládeže k občianstvu*. Bratislava: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, 2012. ISBN 978-80-970261-7-2.

¹⁰⁴ KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě. *MŠMT* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych

vzdělávání. Zatímco v zájmovém vzdělávání dospělých je téměř přesně stanovena organizační struktura poskytovatelů vzdělávání, v případě občanského vzdělávání tato struktura neexistuje. Základní institucí je Národní osvětové centrum, které zajišťuje téměř veškeré činnosti v oblasti zájmového vzdělávání, tedy i občanského. Velkou roli hraje i třetí sektor. V případě občanského vzdělávání lze hovořit o třech subjektech poskytujících toto vzdělávání a to stát, třetí sektor (občanská sdružení, neziskové organizace, různé skupiny obyvatelstva) a politické strany, hnutí, odbory, církve. Na Slovensku stát vystupuje v případě občanského vzdělávání spíše jako podpůrný orgán pro organizace z třetího sektoru. Podpora občanského vzdělávání státem probíhá například i prostřednictvím Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti, který vznikl v roce 2011 pod záštitou Ministerstva vnitra Slovenské republiky a jehož hlavní činností je *"přispět k tomu, aby zainteresovaní aktéři z veřejného sektoru, podnikatelského sektoru, politické sféry a médií, jakož i široká veřejnost lépe rozuměli potřebě a významu občanské společnosti, aby se cítili její součástí a aby s ní intenzivnější komunikovali."*¹⁰⁵

5.5 Příklady dobré praxe pro ČR

Příklady dobré praxe v oblasti občanského vzdělávání přinesla společnost EPALE, která v roce 2019 uspořádala online akci, kde tyto prezentovali odborníci na vzdělávání dospělých z celé Evropy. Účastníci navrhli řadu praktických způsobů, jak přistupovat k výchově k občanství.¹⁰⁶

Tino Boubaris představil Průvodce Val.EU, který má učitelům a studentům poskytnout nezbytné základy pro otevřenou, plodnou a na znalostech založenou diskusi o evropských hodnotách. Průvodce zároveň vybízí učitele ke vzdělávání dospělých, ale

---

¹⁰⁵ Splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti. *MV SR* [online]. © 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: http://www.minv.sk/?ros_my

¹⁰⁶ MALLOWS, David. Good practice examples from the EPALE event on citizenship education. *EPALE* [online]. European Commission, 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/good-practice-examples-epale-event-citizenship-education>

také další pedagogy, aby se zapojili do výuky evropských hodnot ve svých kurzech a aby úspěšně plánovali a realizovali svoji výuku. Dále také seznámil s VNB (Asociace vzdělávacích iniciativ v Dolním Sasku) – oficiálně uznanou celostátní vzdělávací institucí pro vzdělávání dospělých a mládeže a zastřešující organizací se sítí více než 200 vzdělávacích partnerů. Asociace vyvíjí inovativní projekty pro rozmanité a inkluzivní vzdělávání, které se zaměřují na mladé a dospělé studenty, jakož i na zaměstnance v oblasti vzdělávání dospělých a odborného vzdělávání. Využívá nejmodernějších metodologií jako je Design Thinking a kolaborativní učení.

Národní podpůrná služba EPALE v Nizozemsku sdílela informace o třech relevantních projektech. Začíná to jazykem (Het Begint met Taal), což je národní program, který podporuje místní iniciativy 160 dobrovolnických organizací na 250 místech po celé zemi. Poskytují praktické materiály, školení a příručky pro jazykové dobrovolníky a jejich koordinátory, kteří se věnují jazykovému vzdělávání migrantů. Online platforma Oefenen.nl pomáhá lidem se sociální účastí. Umožňuje dospělým zlepšit si základní dovednosti jako čtení, psaní, počítání a digitální dovednosti prostřednictvím tematických programů.

Christine Bertram z Národní podpůrné služby v Německu představila online kurz DorfMOOC – povzbuzující venkovské komunity, aby se staly aktivnějšími. Cílem je vést venkovské komunity k tomu, aby se aktivně snažily o oživení spolupráce a opět dosáhly pocitu komunity. DorfMOOC používá metodiku „pozorování, porozumění, jednání“ s účastníky, přičemž se zaměřuje na témata jako účast a integrace starších lidí, migranti v komunitě, sociální média. Povzbuzuje účastníky, aby si prohlíželi své vesnice novými očima a přemýšleli o tom, jak by mohli řešit problémy, jako je nedostatek míst pro setkávání v komunitě nebo zvažít, co pro ně znamená „dobrý život“.

Andrea Fenz z Rakouska zveřejnila komentář k projektu Museum Erasmus + KA1 zaměřeného na občanské vzdělávání pro dospělé. Doporučila online výukové zdroje vyvinuté Britským muzeem. Také Česká republika přispěla příkladem výuky k občanství poskytované soukromou organizací Nadace Via. Program organizace nazvaný Komunita, ve které žijeme, si klade za cíl vytvořit veřejný prostor, ve kterém jsou občané silně zapojeni.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 DESIGN VÝZKUMU

K získání informací pro tuto práci byla k výzkumu zvolena metoda kvantitativního šetření, které bylo realizováno formou anonymního dotazníku (viz Příloha A). Dotazník byl sestaven na základě konzultací s kolegy v práci a ve spolupráci s konzultantem a vedoucím této práce. Nejprve byl vytvořen pilotní dotazník, který byl otestován na náhodné skupině 10 osob. Pilotní dotazník byl testovanými osobami hodnocen jako srozumitelný a vhodně sestavený. Po pilotním testování byl tedy bez dalších úprav použitý pro účel této práce.

Dotazník obsahuje 22 otázek, které byly rozděleny do několika kategorií. Otázky 1 – 5 jsou demografické, určují pohlaví, věk, ekonomickou aktivitu, místo pobytu a dosažené vzdělání dotazovaných. Otázky 6 – 22 se věnují samotnému občanskému vzdělávání. Nejprve je prostřednictvím otázek 6 a 7 zjišťováno povědomí respondentů o občanském vzdělávání, otázka 8 a 9 řeší zájem a smysl dalšího vzdělávání. Otázky 10 – 13 se ptají na plány respondentů v oblasti dalšího vzdělávání. Otázky 14 – 21 zjišťují, zda dotazovaný již nějaké další vzdělávání absolvoval a jak hodnotí toto vzdělávání. Závěrečná otázka 22 umožňovala respondentům vyjádřit jejich názor na důležitost občanského vzdělávání.

Cílovou skupinou byly dospělé osoby v mém pracovním, studijním a civilním okolí, které by mohly mít, či nemají, povědomí o tom, co pojem občanské vzdělávání dospělých představuje. Dotazník byl uveřejněn prostřednictvím on-line platformy Survio, kde mohli nejen přímo oslovení respondenti, ale i další zájemci, tento dotazník vyplnit. Dotazník si zobrazilo celkem 339 respondentů, ale celý dotazník vyplnilo pouze 119. Ze všech respondentů dotazník vyplnilo 35,1 % a 64,9 % jich vyplňování nedokončilo. Ze 119 respondentů, kteří dotazník vyplnili, 95 % jako zdroj návštěvy uvedlo přímý odkaz, pouze 5 % dotazník navštívilo díky informaci sdílené na Facebooku. Správně vyplněno bylo ze 119 celých dotazníků celkem 100, tj. 84 %.

Následně byla data získaná prostřednictvím platformy Survio zpracována pomocí počítačových programů Microsoft Office – Excel a Word. V práci jsou výsledky prezentovány prostřednictvím tabulek a grafů.

7 POZNATKY VÝZKUMU

Nejprve jsou prezentovány výsledky výzkumného šetření, jak byly vyhodnoceny na základě vyplněných dotazníků. Dále následuje diskuse k těmto dosaženým výsledkům.

7.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Pomocí dotazníkového šetření byla zjištěna následující fakta a informace. První otázka byla položena, aby bylo možné identifikovat respondenty podle pohlaví. Tedy kolik mužů a žen se průzkumu zúčastnilo.

Tabulka 2 Rozdělení respondentů

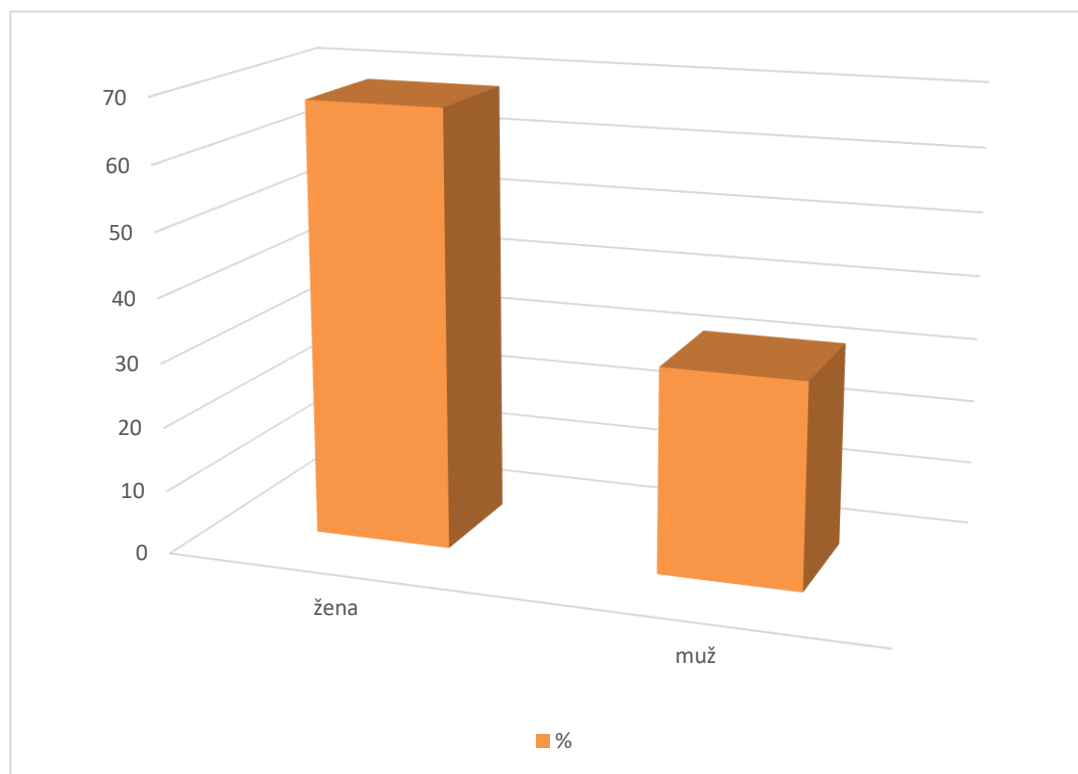
Otázka 1	počet	%
muž	32	32
žena	68	68
celkem	100	100

Zdroj: vlastní šetření

Jak bylo uvedeno výše, celý dotazník vyplnilo celkem 119 respondentů, přičemž správně vyplněno bylo 100 dotazníků. Těchto 100 dotazníků vyplnilo celkem 68 žen a 32 mužů. Převažovaly tedy ženy.

Obrázek 1 Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 2 zjišťovala věkovou strukturu respondentů. Největší skupinou respondentů byla skupina ve věku mezi 36 a 50 lety. Nejméně respondentů bylo ve věkové skupině nad 65 let.

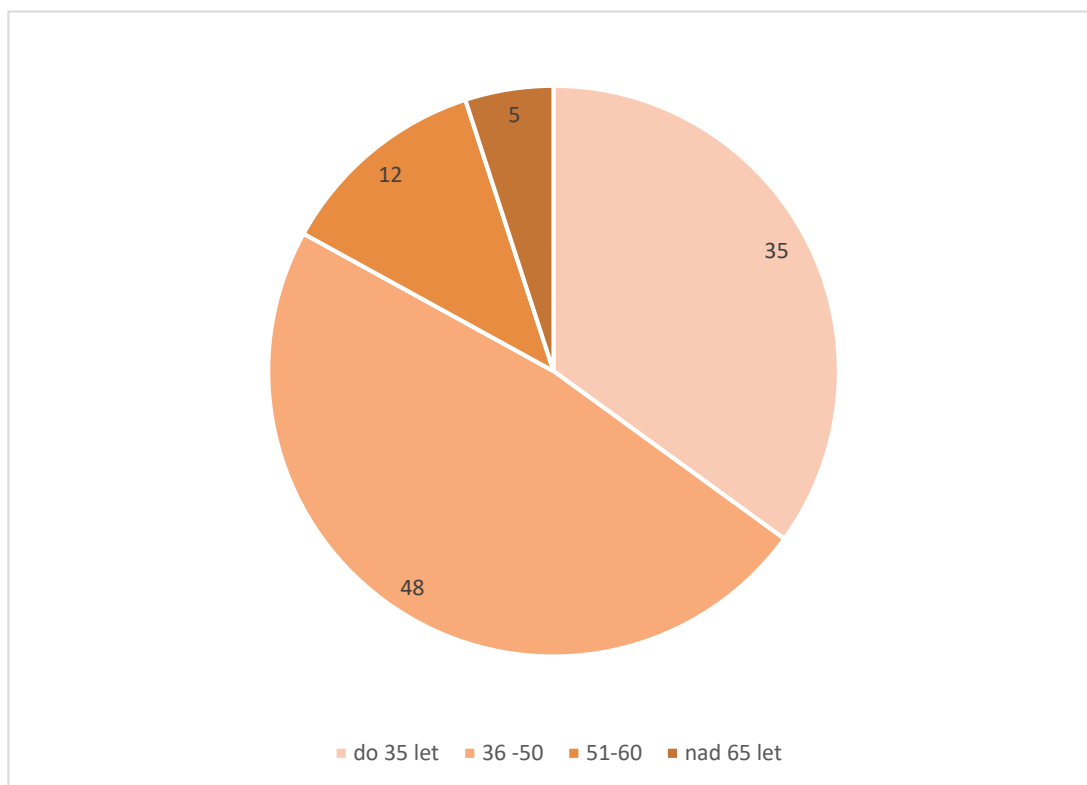
Tabulka 3 Věk respondentů

Otázka 2	počet	%
do 35 let	35	35
36 – 50	48	48
51 – 65	12	12
nad 65 let	5	5

Zdroj: vlastní výzkum

Jak je z následujícího grafu patrné, více než 80 % (celkem 83 %) respondentů uvedlo věk do 50 let. Jsou to tedy dospělí ve věku, kdy se očekává, že se budou velmi aktivně zapojovat do dění občanské společnosti. Nad 50 let do 65 let se zúčastnilo 12 % respondentů. Nejméně dotazovaných (5) bylo ze skupiny nad 65 let.

Obrázek 2 Věk respondentů

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 3 se všeobecně ptala na ekonomickou aktivitu. Následující tabulka uvádí, jak respondenti odpovídali.

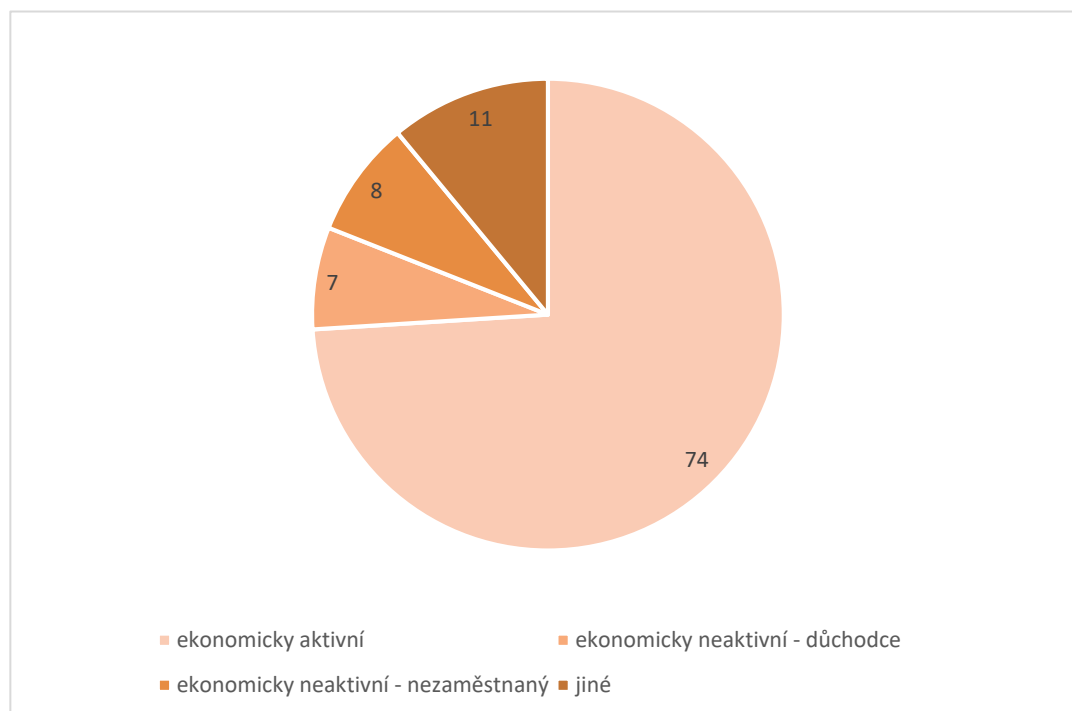
Tabulka 4 Ekonomická aktivita

Tabulka 3	počet	%
ekonomicky aktivní	74	74
ekonomicky neaktivní – důchodce	7	7
ekonomicky neaktivní – nezaměstnaný	8	8
jiné	11	11

Zdroj: vlastní šetření

Téměř tři čtvrtiny respondentů, celkem 74 %, byly ekonomicky aktivní. Jako neaktivní důchodce se označilo 7 respondentů, 8 uvedlo, že jsou v současnosti nezaměstnaní, a 11 respondentů uvedlo jako ekonomickou aktivitu či neaktivitu jiné.

Obrázek 3 Ekonomická aktivita

Zdroj: vlastní šetření

Čtvrtá otázka zjišťovala, kde respondenti žijí. Největší počet uvedl vesnici, celkem 39 dotázaných. Nejméně (27 respondentů) uvedlo jako místo, kde žijí, velké město.

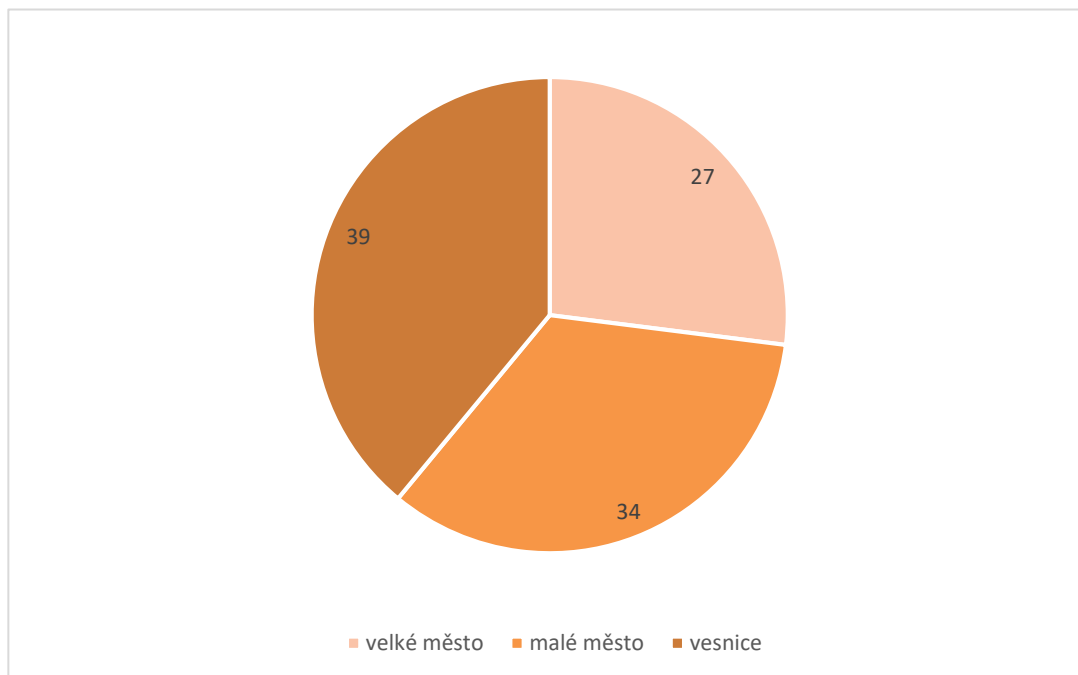
Tabulka 5 Bydliště respondentů

Otázka 4	celkem	%
malé město	34	34
velké město	27	27
vesnice	39	39

Zdroj: vlastní šetření

Následující obrázek ukazuje, že bydliště respondentů je rozděleno prakticky na třetiny s menší či větší odchylkou.

Obrázek 4 Bydliště respondentů

Zdroj: vlastní šetření

Poslední pátá otázka, v rámci zjišťování informací o respondentech, se ptala na dosažené vzdělání. Více než polovina uvedla vysokoškolské vzdělání, celkem 59 respondentů, 26 pak středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Pouze 6 respondentů uvedlo základní vzdělání a 4 uvedli, že jsou vyučení.

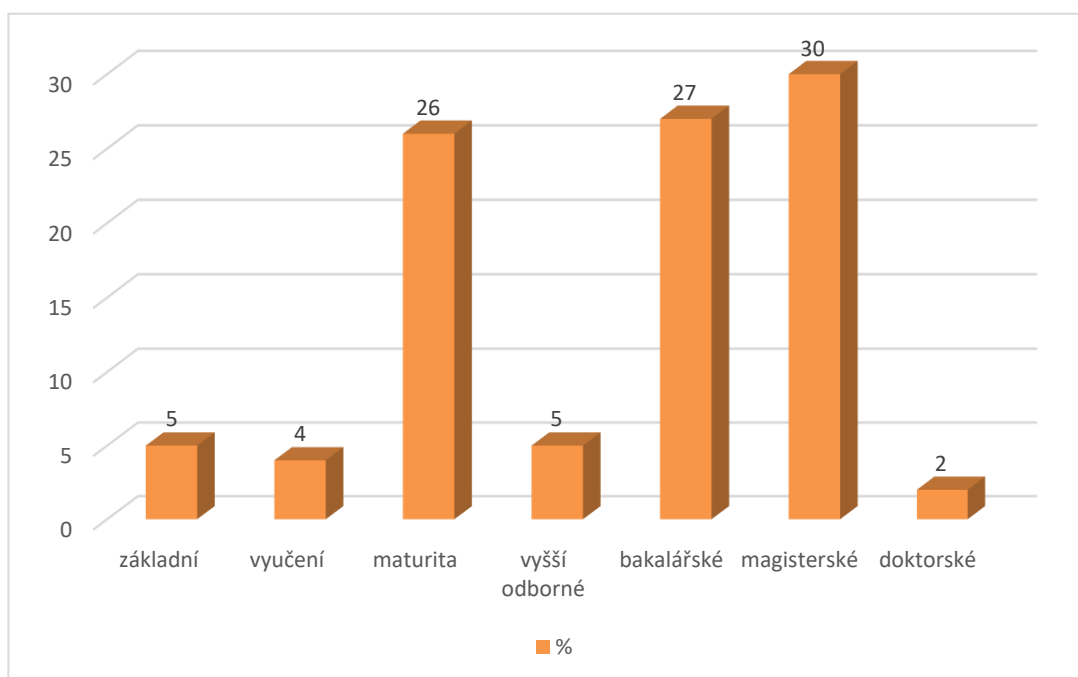
Tabulka 6 Dosažené vzdělání

Otázka 5	celkem	%
základní	6	6
středoškolské – vyučení	4	4
středoškolské – maturita	26	26
vyšší odborné	5	5
vysokoškolské	59	59

Zdroj: vlastní šetření

Přehledně je dosažené vzdělání respondentů zachyceno na Obrázku 5.

Obrázek 5 Dosažené vzdělání

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 6 se ptala, zda respondenti vědí, co znamená občanské vzdělávání. Zde se respondenti rozdělili na dvě stejné skupiny, 50 jich odpovědělo ano a 50 ne.

Tabulka 7 Vím co je občanské vzdělávání

Otázka 6	celkem	%
ano	50	50
ne	50	50

Zdroj: vlastní šetření

Pokud na otázku číslo 6 odpověděli respondenti ano, odpovídali dále na otázku 7, kdy měli napsat vlastními slovy, co si pod tímto pojmem představují. Odpovědi byly různé, ovšem ač někteří sice v předchozí otázce zvolili ano, nedokázali vlastně zformulovat, co si pod tímto pojmem představují (celkem 14 %). Často byla uváděna znalost zákonů (celkem 6 %), další vzdělávání dospělých neinstytucionální (celkem 10 %). Sice poněkud neurčité odpovědi, ale v podstatě správné, by se daly shrnout jako soustavné vzdělávání dospělých jedinců v různých oblastech (celkem 36 %). Těchto odpovědí bylo také nejvíce. Z dalších odpovědí bylo zřejmé, že tito respondenti mají velmi dobré znalosti

o této problematice a tyto odpovědi korespondovaly s jednou z uvedených odpovědí, že jde o vzdělávání, jehož cílem je umožnit lidem lépe se orientovat v občanské společnosti a zapojovat se do občanského života (celkem 24 %).

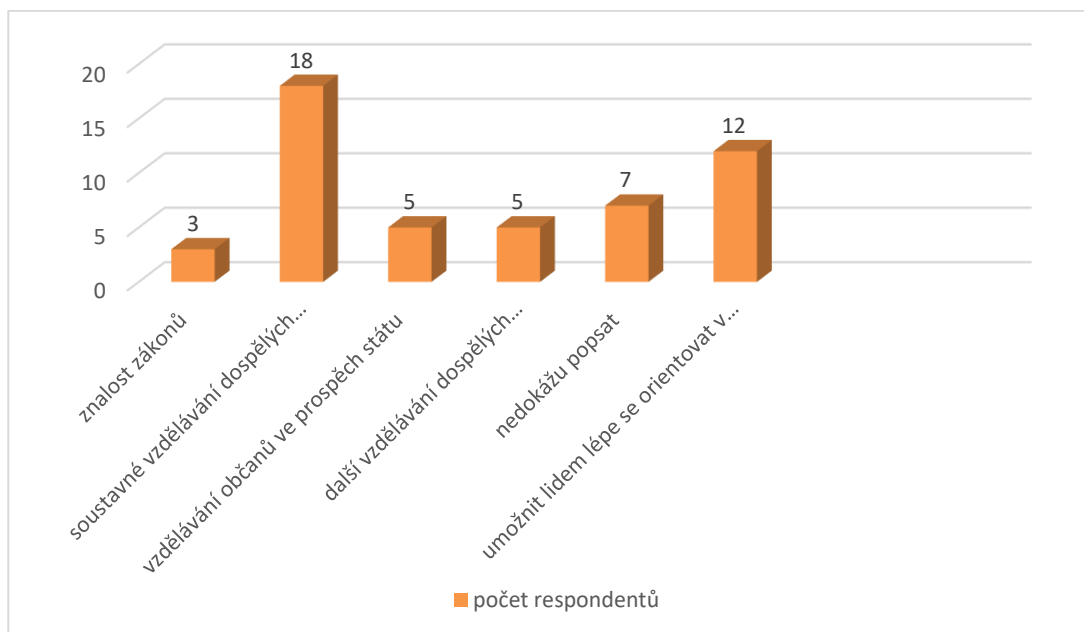
Tabulka 8 Co je občanské vzdělávání

Otázka 7	celkem	%
znalost zákonů	3	6
soustavné vzdělávání dospělých jedinců v různých oblastech	18	36
vzdělávání občanů ve prospěch státu	5	10
umožnit lidem lépe se orientovat v občanské společnosti a zapojovat se do občanského života	12	24
další vzdělávání dospělých neinstytucionální	5	10
nedokážu popsat	7	14

Zdroj: vlastní šetření

Pro přehlednost jsou zvolené odpovědi zobrazené v následujícím obrázku i s popisem, kolik respondentů z celkových 50 odpovídajících kladně na otázku 6 volilo typ odpovědi, která je u jednotlivých sloupců.

Obrázek 6 Co je občanské vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 8 zjišťovala, zda respondenti mají zájem o další vzdělávání. Z celkového počtu uvedlo ano celkem 73 respondentů, pouze 16 uvedlo nikoliv a 11 se nedokázalo rozhodnout, zda ano či ne.

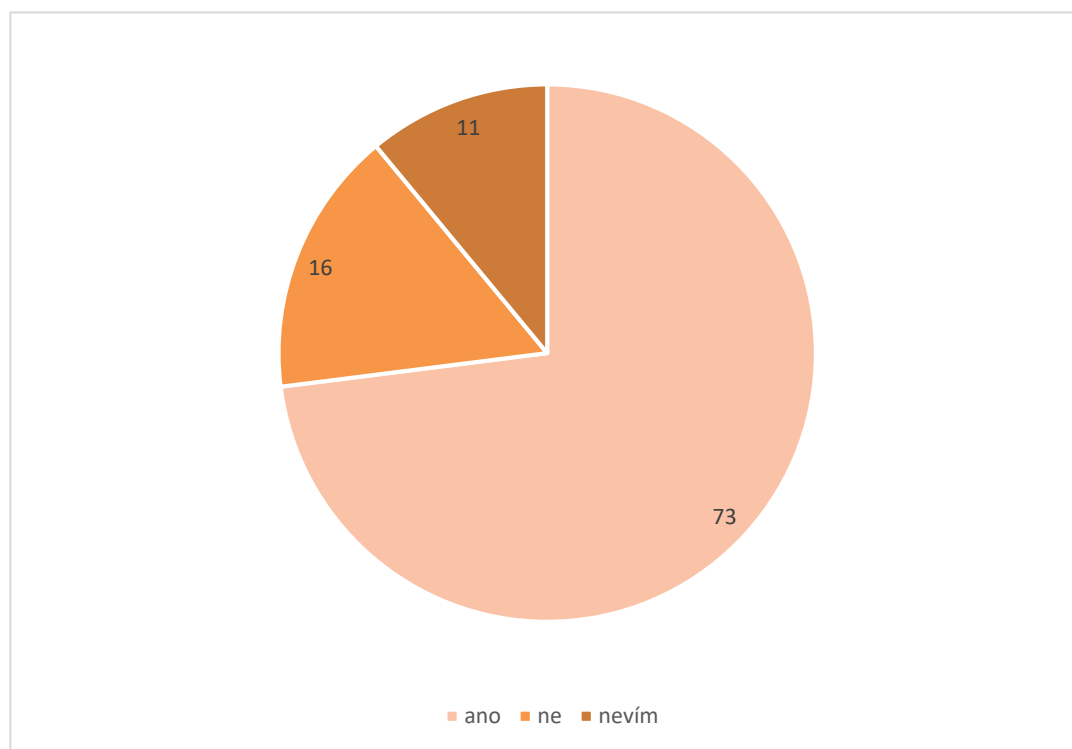
Tabulka 9 Máte zájem dále se vzdělávat

Otázka 8	celkem	%
ano	73	73
ne	16	16
nevím	11	11

Zdroj: vlastní šetření

Z celkového počtu má zájem dále se vzdělávat téměř tři čtvrtiny dotázaných a zhruba desetina není zatím rozhodnuta, zda ano či nikoliv.

Obrázek 7 Zájem o další vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

Další otázka se ptala, zda podle respondentů má takové vzdělávání smysl. Opět s velkou převahou respondenti odpovídali, že smysl má, celkem jich tak odpovědělo 80.

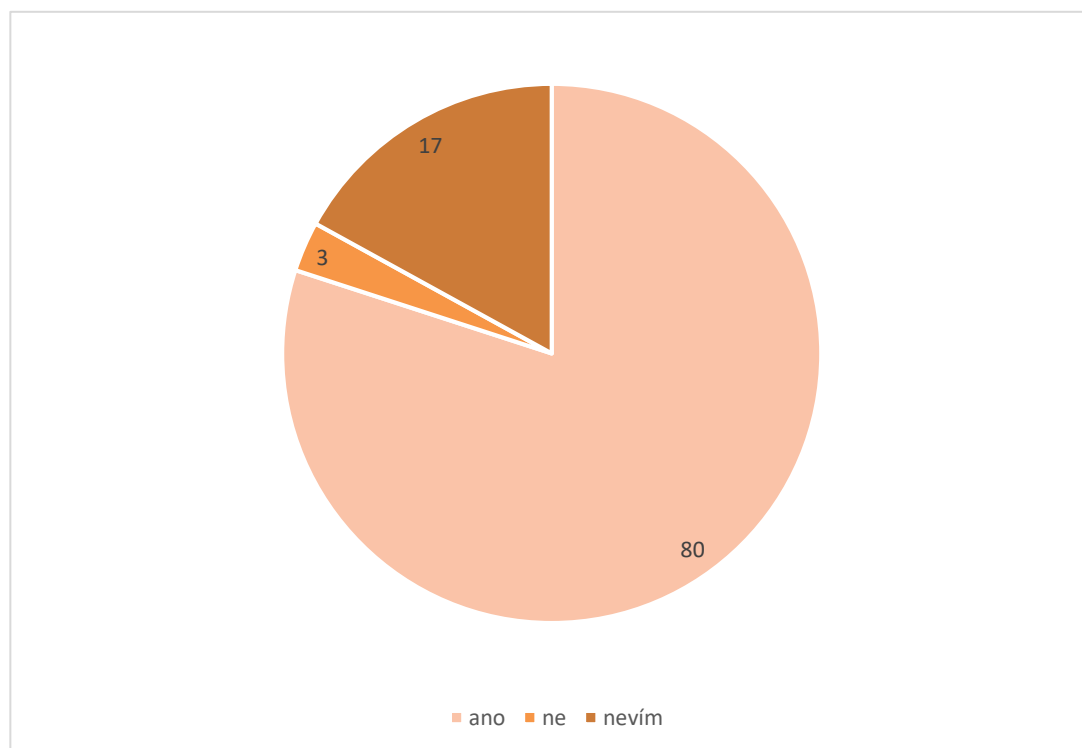
Pouze 3 uvedli odpověď ne, ale větší byl podíl nerozhodnutých, celkem 17x byla vybrána odpověď nevím.

Tabulka 10 Má další vzdělávání smysl

Otázka 9	celkem	%
ano	80	80
ne	3	3
nevím	17	17

Zdroj: vlastní šetření

Obrázek 8 Má další vzdělávání smysl

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 10 směřovala k plánům respondentů v oblasti občanského vzdělávání v tomto roce. Celkem 26 respondentů odpovědělo, že se plánují zúčastnit nějakého občanského vzdělávání. Více (36 respondentů) uvedlo, že nikoliv. Největší skupinou byli nerozhodnutí respondenti, kterých bylo 38.

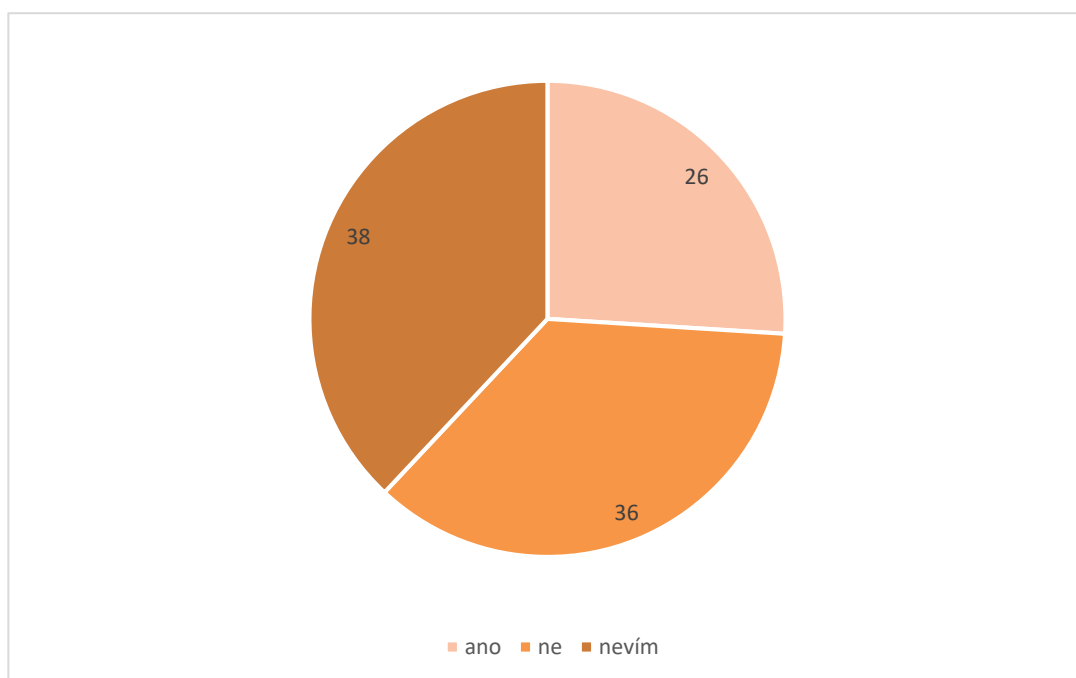
Tabulka 11 Účast na občanském vzdělávání v letošním roce

Otázka 10	celkem	%
ano	26	26
ne	36	36
nevím	38	38

Zdroj: vlastní šetření

Účast na občanském vzdělávání plánuje pouze čtvrtina dotázaných, ale více než třetina nemá jasno a uvádí, že neví. Další více než třetina pak určitě žádné vzdělávání v letošním roce neabsolvuje.

Obrázek 9 Účast na občanském vzdělávání v letošním roce

Zdroj: vlastní šetření

Ti, kteří na předešlou otázku odpověděli, že ano, následně odpovídali na otázku 11, kdy měli napsat, jaký typ vzdělávání by chtěli absolvovat. Odpovědi byly opět rozdílné, ale určité společné prvky se v nich opět nechaly najít a některé zařadit do společné kategorie. Příkladem může být 7x odpověď cizí jazyk, kdy většina specifikovala řeč, kterou by se chtěli učit, ale společnou kategorií je cizí jazyk. Dále to bylo vzdělávání v ekologii (třídění odpadů, udržitelnost) celkem 3x, 5 odpovědí bylo možné zařadit mezi

mezilidské vztahy, 3 k sociální problematice, po 2 odpovědích vzdělávání k demokracii a politice, dále práce s počítači, zdravý životní styl, po jedné odpovědi to pak byla historie Slovanů a finanční vzdělávání.

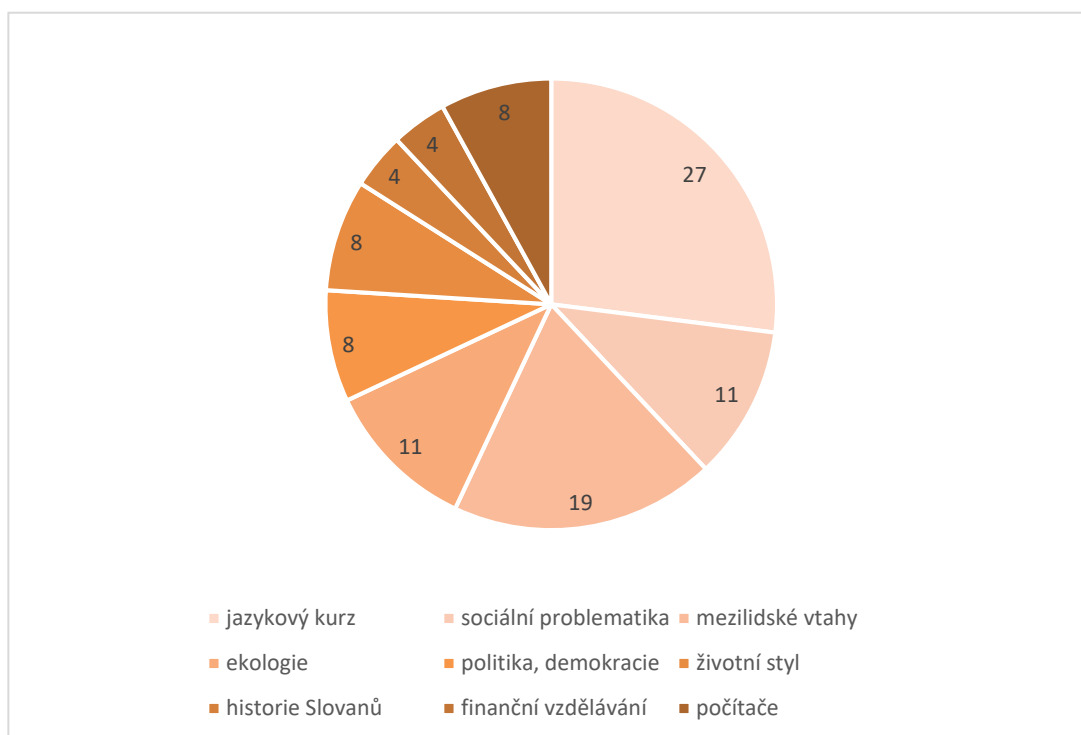
Tabulka 12 Plánovaný typ občanského vzdělávání

Otázka 11	celkem	%
cizí jazyk	7	27
ekologie	3	11
mezilidské vztahy	5	19
historie Slovanů	1	4
sociální problematika	3	11
politika, demokracie	2	8
finanční vzdělávání	1	4
životní styl	2	8
počítače	2	8

Zdroj: vlastní šetření

Jednoznačně převažovala odpověď cizí jazyk, kterému by se chtěla věnovat více než čtvrtina respondentů, kteří chtějí výuku cizího jazyka v letošním roce absolvovat, necelá pětina by se chtěla vzdělávat v mezilidských vztazích a více než 10 % si vybralo sociální problematiku a stejný počet pak ekologii.

Obrázek 10 Typ uvažovaného vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 12 zjišťovala, zda respondenti mají povědomí o tom, kde je možné zúčastnit se nějakého typu občanského vzdělávání v jejich okolí. Pouze 27 respondentů uvedlo, že ví, kde v jejich okolí probíhají nějaké kurzy občanského vzdělávání.

Tabulka 13 Ví, kde lze absolvovat občanské vzdělávání

Otázka 12	celkem	%
ano	27	27
ne	73	73

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 13 se ptala na důvod, který by respondentům bránil v absolvování občanského vzdělávání dospělých. Většinou byl jako důvod uváděn čas. Časový důvod uvedlo celkem 42 respondentů, nic uvedlo 37 respondentů, dalším důvodem byly finance, ty uvedlo 8 respondentů, nedostupnost vzdělávání 5 respondentů, zdravotní důvody uvedli 2 respondenti a neexistenci vhodné nabídky uvedlo 6 respondentů.

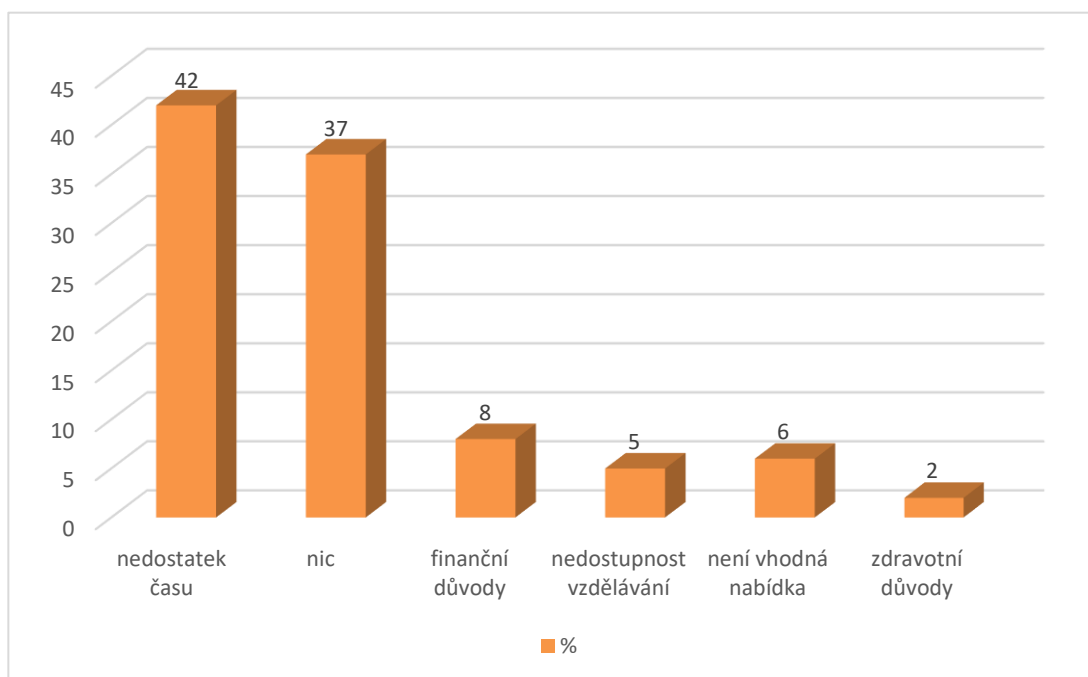
Tabulka 14 Důvody proč se neúčastnit občanského vzdělávání

Otázka 13	celkem	%
nedostatek času	42	42
nic	37	37
finanční důvody	8	8
nedostupnost vzdělávání	5	5
není vhodná nabídka	6	6
zdravotní důvody	2	2

Zdroj: vlastní šetření

Více než třetina respondentů nemá žádný důvod proč se občanského vzdělávání neúčastnit. Největší překážkou je pro respondenty nedostatek času, to uvedla téměř polovina dotázaných.

Obrázek 11 Důvod proč se neúčastnit občanského vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

Z otázky 14 vyplynulo, že se nějakého občanského vzdělávání zúčastnila cca čtvrtina dotázaných, celkem 26 respondentů. Záporně se vyjádřilo 74 dotázaných.

Tabulka 15 Účast na občanském vzdělávání

Otázka 14	celkem	%
ano	26	26
ne	74	74

Zdroj: vlastní šetření

Na otázky 15 až 21 odpovídali respondenti, kteří na otázku 14 odpověděli ano, tedy celkem 26 respondentů.

Otázka 15 zjišťovala, jaké občanské vzdělávání respondenti absolvovali. Respondenti uváděli konkrétní náplň kurzů či školení, kterých se účastnili. Například právní povědomí, finanční gramotnost, společenské chování, sociální minimum, vůle člověka k odpovědnosti za své činy, práce s dětmi a rodinou, bezodpadová domácnost a omezení plastů, první pomoc, asertivita a rétorické dovednosti či bezpečný způsob života. Absolvované občanské vzdělávání jsem rozdělila do kategorií ekologie, což absolvovali 3 respondenti, finanční gramotnost se 4 respondenty, sociální problematika, kterou absolvovali 4 respondenti, mezilidské vztahy 8 respondentů, občanskou gramotnost celkem 5 respondentů, zdraví a životní styl uvedli 2 respondenti.

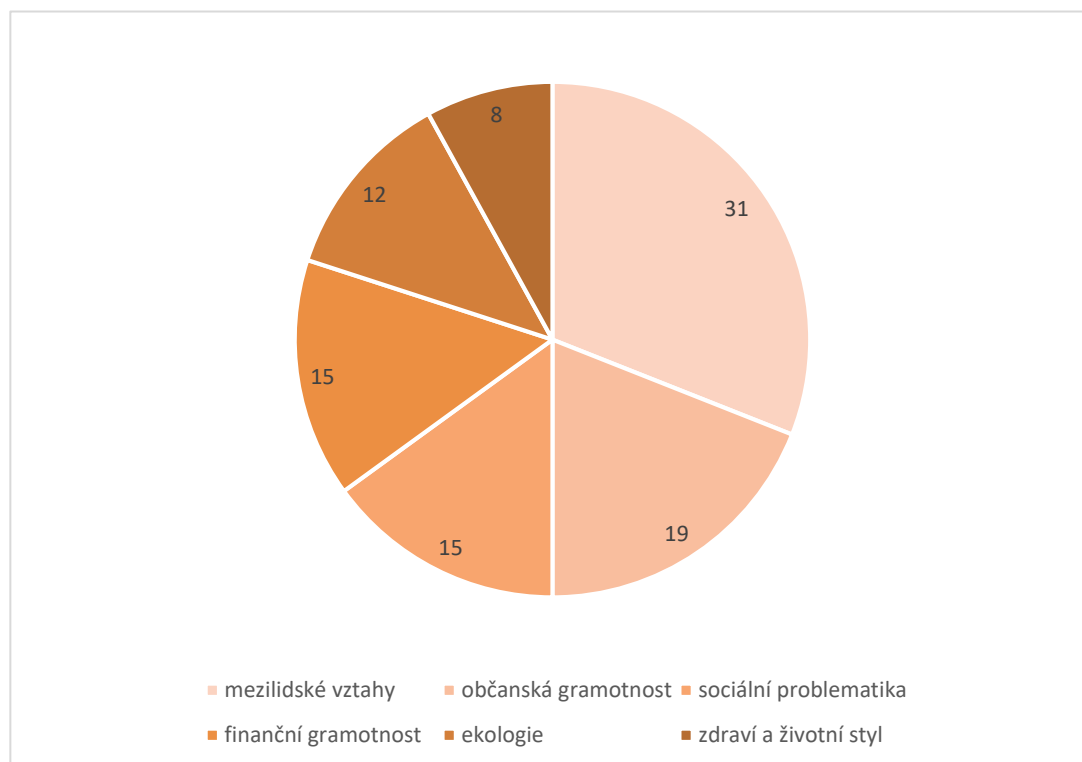
Tabulka 16 Typ absolvovaného občanského vzdělávání

Otázka 15	celkem	%
ekologie	3	12
finanční gramotnost	4	15
sociální problematika	4	15
mezilidské vztahy	8	31
občanská gramotnost	5	19
zdraví a životní styl	2	8

Zdroj: vlastní šetření

Nejčastějším typem absolvovaného vzdělávání bylo vzdělávání, které se zaměřovalo na oblast mezilidských vztahů, to absolvovalo 31 % respondentů, necelá pětina se vzdělávala v oblasti občanské gramotnosti. Po 15 % získala sociální problematika a finanční gramotnost, 12 % ekologie a 8 % zdraví a životní styl.

Obrázek 12 Absolvovaný typ občanského vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

I v otázce 16 bylo na formu vzdělávání mnoho různých odpovědí, od semináře po týdenní školení. Besedu a přednášku uvedlo celkem 4 a 7 respondentů. Seminář uvedli 2 respondenti, workshop 1 respondent, několikadenní školení uvedlo 5 respondentů. Formou kurzu absolvovalo občanské vzdělávání 6 dotázaných a 1 uvedl e-learning.

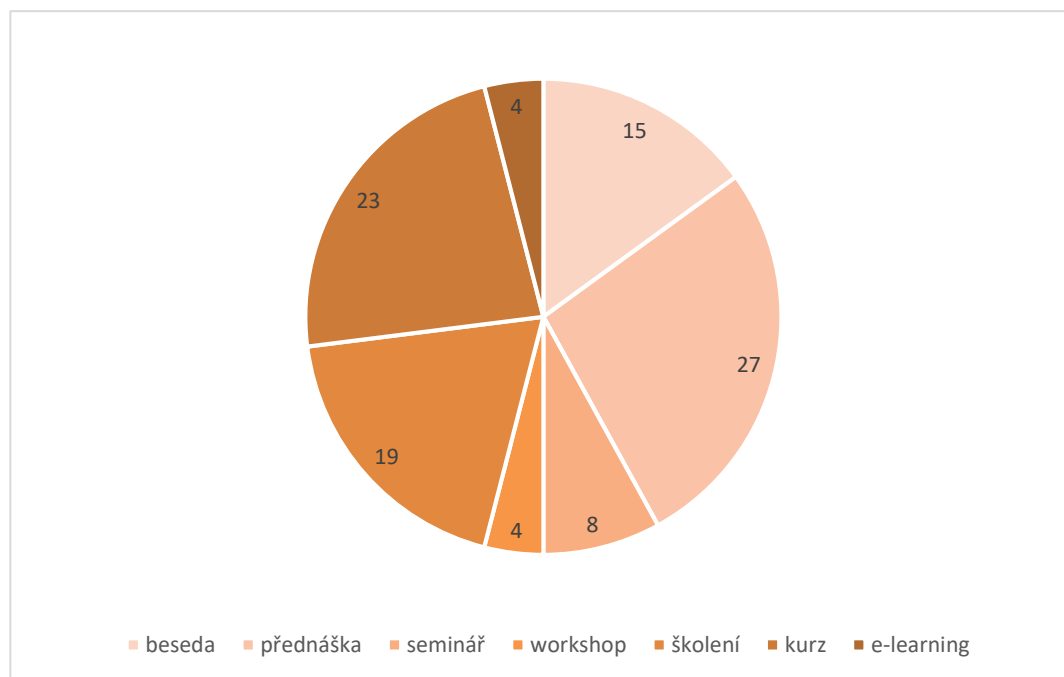
Tabulka 17 Forma občanského vzdělávání

Otázka 16	celkem	%
beseda	4	15
přednáška	7	27
seminář	2	8
workshop	1	4
školení	5	19
kurz	6	23
e-learning	1	4

Zdroj: vlastní šetření

Nejčastěji uváděnou formou občanského vzdělávání byla přednáška (27 %), nejméně častým způsobem občanského vzdělávání byly podle odpovědí workshop a e-learning, tyto metody získaly pouze 4 %.

Obrázek 13 Způsob občanského vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 17 zjišťovala spokojenost s úrovní absolvovaného občanského vzdělávání. Příliš akademické se vzdělávání zdálo 4 respondentům, jako zajímavé ho označilo celkem 14 účastníků dotazování, různou úroveň lektorů zmínili 3 účastníci a stejně tak 3 zdůraznili problém, že jim nebyla umožněna diskuse nad tématy, a jako přínosné ho označili 2 respondenti.

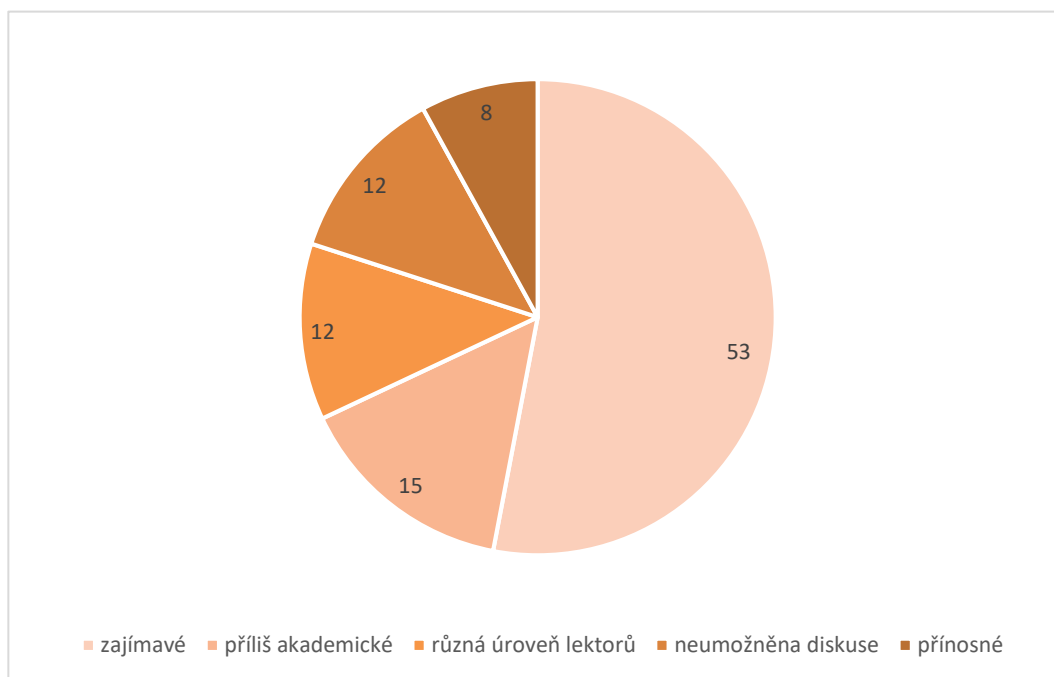
Tabulka 18 Spokojenost s úrovní vzdělávání

Otázka 17	celkem	%
zajímavé	14	53
příliš akademické	4	15
různá úroveň lektorů	3	12
neumožněna diskuse	3	12
přínosné	2	8

Zdroj: vlastní šetření

Více než polovina dotazovaných, kteří nějaké občanské vzdělávání absolvovali, považuje toto vzdělávání za zajímavé, jako příliš akademické označilo vzdělávání 15 % dotázaných, další respondenti zmínili různou úroveň lektorů a také jako problém uvedli neumožnění diskuse nad probíranými tématy. Jako přínosné vzdělávání označilo 8 % respondentů.

Obrázek 14 Spokojenost s úrovní vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 18 řešila, zda absolvované občanské vzdělávání si respondenti vybrali sami, či jim bylo někým doporučeno. Všech 26 respondentů odpovědělo, že si vzdělávání vybralo samo.

Tabulka 19 Kdo vybral absolvované občanské vzdělávání

Otázka 18	celkem	%
sám/a	26	100

Zdroj: vlastní šetření

Další otázka zjišťovala důvod výběru absolvovaného vzdělávání. Celkem 20 respondentů, tedy více než tři čtvrtiny, uvedlo, že si vybralo vzdělávání podle svého

zájmu o téma, kterému se vzdělávání věnovalo. Šest respondentů nedokázalo na tuto otázku odpovědět.

Tabulka 20 Důvod výběru vzdělávání

Otázka 19	celkem	%
zájem o téma	20	77
nedokážu odpovědět	6	23

Zdroj: vlastní šetření

Otázka 20 se ptala na subjektivní pocit spokojenosti s absolvovaným vzděláváním. Celkem 15 respondentů bylo spokojeno, nespokojeno 7, velmi spokojeni byli 3 dotázaní a 1 průměrně spokojen.

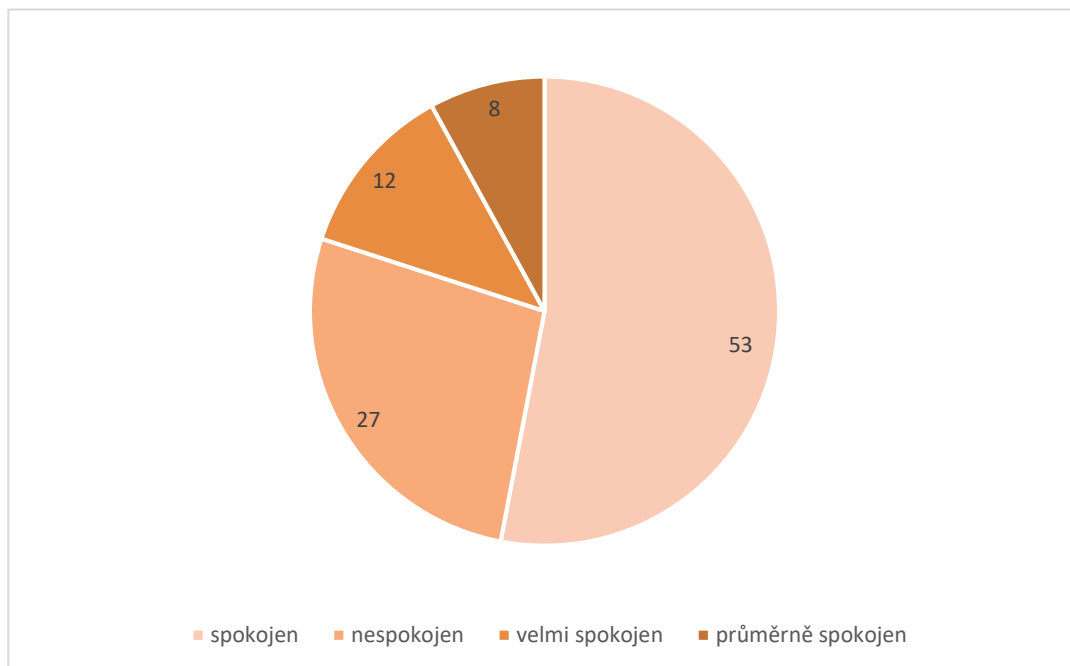
Tabulka 21 Spokojenost se vzděláváním

Otázka 20	celkem	%
spokojen	15	53
nespokojen	7	27
velmi spokojen	3	12
průměrně spokojen	1	8

Zdroj: vlastní šetření

Prakticky tři čtvrtiny respondentů projevily spokojenost se vzděláváním, pouze 27 % bylo se vzděláváním nespokojeno.

Obrázek 15 Spokojenost se vzděláváním

Zdroj: vlastní šetření

Poslední otázkou pouze pro respondenty, kteří se zúčastnili nějakého typu občanského vzdělávání, byla otázka 21. Respondenti měli napsat, zda vzdělávání splnilo jejich očekávání. Celkem 19 respondentů uvedlo ano, 6 ne a 1 odpověď byla nemohu hodnotit.

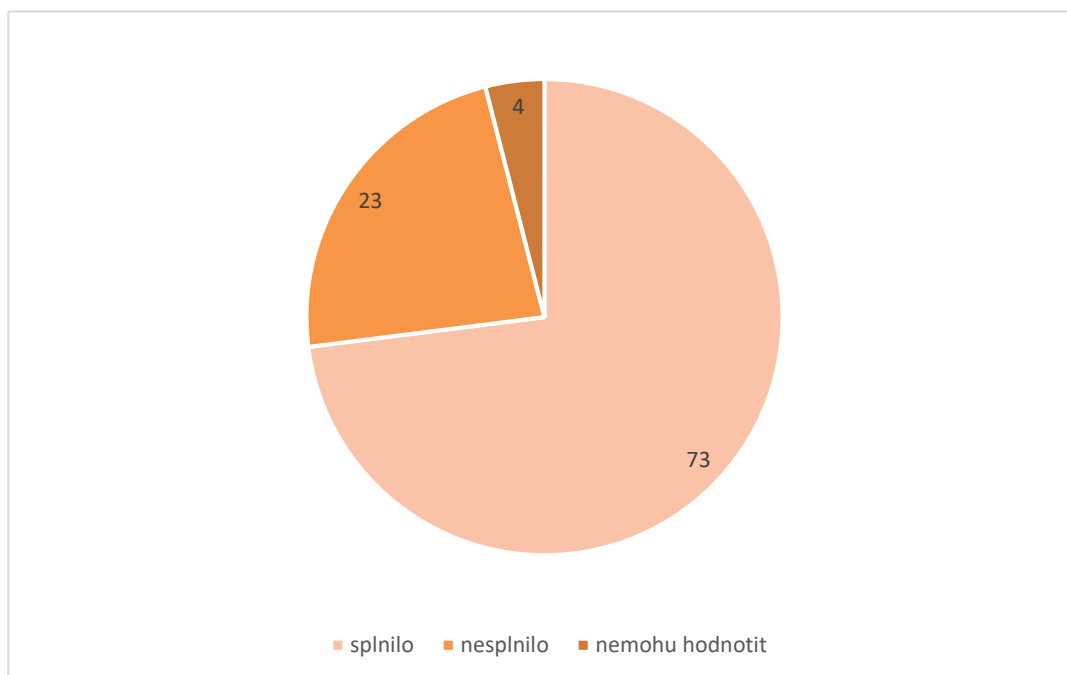
Tabulka 22 Splnění očekávání

Otázka 21	celkem	%
splnilo	19	73
nesplnilo	6	23
nemohu hodnotit	1	4

Zdroj: vlastní šetření

Pro téměř tři čtvrtiny respondentů bylo jejich očekávání splněno, ale téměř čtvrtina měla očekávání jiná.

Obrázek 16 Splnění očekávání

Zdroj: vlastní šetření

V poslední otázce se měli respondenti vyjádřit k důležitosti občanského vzdělávání. Většinou se v odpovědích objevovaly fráze o nutnosti neustálého vzdělávání, potřebě zvyšovat si znalosti, že je nutné získávat stále nové informace. Takto odpovědělo celkem 90 dotázaných. Souhrnně lze všechny tyto odpovědi formulovat jako nutnost a potřebu soustavně získávat nové informace. Nemohu/nedokážu zhodnotit zvolilo 10 respondentů.

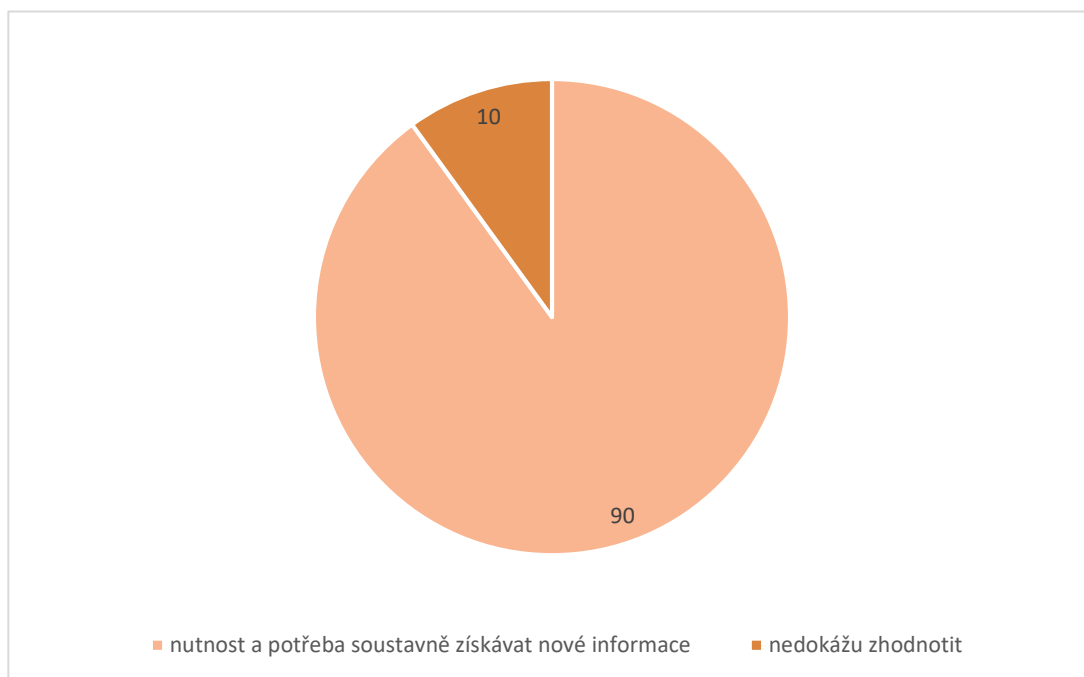
Tabulka 23 Důležitost občanského vzdělávání

Otázka 22	celkem	%
nutnost a potřeba soustavně získávat nové informace	90	90
nedokážu zhodnotit	10	10

Zdroj: vlastní šetření

Převážná většina dotázaných považuje občanské vzdělávání za důležité, přesto volili respondenti spíše všeobecné formulace, žádnou konkrétní oblast nezmínili. Ani pro 10 % respondentů není občanské vzdělávání nedůležité, ale důležitost nedokážou podle svých slov posoudit.

Obrázek 17 Důležitost občanského vzdělávání

Zdroj: vlastní šetření

7.2 Diskuse

Dotazníky vyplnilo více žen než mužů, což může být dáno tím, že obecně jsou ženy ochotnější věnovat určitý čas i záležitostem, které pro ně nejsou prioritní. Původně bylo těchto dotazníků 119, ale několik jich muselo být vyřazeno z důvodů špatného vyplnění, nebo byl dotazník vyplněn celý, ač respondent neabsolvoval žádné občanské vzdělávání, tedy nebylo pochopeno zadání. Zhruba byl podíl žen dvě třetiny ku třetině mužů. Nejvíce respondentů bylo ve věku do padesáti let, těchto respondentů bylo více než 80 %. Prakticky polovinu tvořili respondenti mezi 36 až 50 lety. Většina tedy byla v produktivním věku, kdy se předpokládá, že by se tito lidé měli zajímat o občanskou společnost a měli by na ní participovat, protože je to i v jejich zájmu. Pouze uplatňováním svých občanských práv a zájmem o dění ve svém okolí je možné měnit společnost správným směrem. Také převážná většina respondentů uvedla, že je ekonomicky aktivní. Dotazování se tedy zúčastnili lidé, kteří se snaží mít pod kontrolou svoji ekonomickou aktivitu a jsou uvyklí uspokojovat vlastními silami své nároky. Podle místa bydliště bylo nejvíce respondentů z měst (celkem 61 %), ale v případě rozložení na malé a velké město

a vesnici, bylo nejvíce respondentů z vesnice a nejméně z velkého města, přičemž vesnice a malé město se k sobě počtem respondentů blížily. Soubor respondentů charakterizovala ještě otázka na vzdělání. Vzhledem k uvedenému zjištění, že více než 50 % respondentů uvedlo vysokoškolské vzdělání, a vzhledem k věkové struktuře by bylo možné již po této otázce usuzovat, že znalosti respondentů o občanském vzdělávání by měly být na dobré úrovni, protože se s ním všichni nějakým způsobem museli setkat ve škole. Také další zhruba čtvrtina středoškoláků s maturitou přinášela očekávání ve směru určitých znalostí o občanském vzdělávání.

Pokud se tyto zjištěné informace porovnají s výzkumným projektem Moderní společnost a její proměny, který byl uskutečněn díky grantu Ministerstva práce a sociálních věcí, číslo projektu 1J 017/04–DP2, tak z tohoto výzkumu vyplynulo, že občanského vzdělávání se zúčastnili v přibližně stejné míře muži i ženy, a to napříč věkovým i vzdělanostním spektrem. Nejčastěji se však jednalo o lidi ve věku 50 až 59 let (31 %) a mladé lidi ve věku 20 až 29 let (25 %), kteří dosáhli středoškolského (58 %) nebo vysokoškolského (28 %) vzdělání. Toto zjištění odpovídá i tomuto výzkumnému šetření. To ve své podstatě koresponduje se vzorkem, který odpovídal i v této práci.

První zjišťovací otázka rozdělila respondenty na dvě poloviny, kdy polovina odpověděla, že ví, co je občanské vzdělávání, a druhá polovina odpověděla záporně. Další odpověď byla pro tu polovinu respondentů, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně. Měli vlastními slovy interpretovat, co si pod občanským vzděláváním představují. Odpovědi byly různé, někdy spíše opisné, málo konkrétní, jako další vzdělávání, nebo soustavné vzdělávání dospělých jedinců v různých oblastech, což lze sice považovat za správné, ale příliš se z toho nedá poznat, co si přesně respondenti pod občanským vzděláváním představují. Další uváděli konkrétní náplň vzdělávání, která do občanského vzdělávání patří, ale ne více. Téměř čtvrtina dotázaných pak různými slovy vystihla, co občanské vzdělávání představuje, tj. možnost lépe se orientovat v občanské společnosti a zapojovat se do občanského života. Sedm respondentů odpovědělo, že vědí, co je občanské vzdělávání, přestože to nedokázali slovně vyjádřit.

Z celkového počtu 100 respondentů celkem 73 uvedlo, že má zájem o další vzdělávání, ale pouze 16 odpovědělo odmítavě. Respondenti, kteří se zúčastnili tohoto dotazování, jsou tedy přístupni dalšímu vzdělávání a většina (celkem 80 %) uvedla, že

další vzdělávání má smysl. Pouze 3 respondenti v dalším vzdělávání smysl jednoznačně nevidí.

Celkem čtvrtina dotázaných plánuje v letošním roce se účastnit nějakého typu občanského vzdělávání. Není rozhodnuto a nezúčastní se obdobný počet respondentů. Přičemž mírně převažují nerozhodnutí respondenti. Ti, kteří jsou rozhodnutí zúčastnit se občanského vzdělávání, měli napsat, jaké by to mělo být vzdělávání. Toto zjištění koresponduje s výsledky provedené studie, která zjistila, že se velká většina dospělé populace občansky zaměřeného neformálního vzdělávání neúčastní.

Zajímavé bylo, že nejvíce odpovědi na plánované vzdělávání byly cizí jazyky. To ovšem dokládá, že ne všichni chápou, co občanské vzdělávání je, protože jazykové kurzy sice patří pod neformální vzdělávání, ale nespádají pod občanské vzdělávání, stejně jako práce s počítači či životní styl. Do občanského vzdělávání lze zařadit vzdělávání v ekologii, politice, sociální problematice či demokracii. Z 26 respondentů plánuje ve skutečnosti účast na nějakém občanském vzdělávání cca 57 % respondentů.

Všichni respondenti odpovídali na otázku, zda vědí, kde je v jejich okolí možné zúčastnit se nějakého typu občanského vzdělávání. Odpověď ano uvedlo celkem 27 dotázaných, což je o něco málo více než čtvrtina respondentů. Ve světle odpovědi na předchozí otázky lze ale pochybovat, zda je tento počet relevantní, protože nelze jednoznačně identifikovat, že respondenti opravdu mysleli občanské vzdělávání. Zabránit v účasti na občanském vzdělávání by mohl respondentům především nedostatek času. Je zajímavé, že nedostatek času jen o 5 % převýšil odpověď, že žádný důvod, proč se neúčastnit, nemají. Finanční důvody, nevhodná nabídka a nedostupnost vzdělávání, či zdravotní důvody byly uváděny v jednotkách procent. Podle zjištění provedené studie je nejčastěji uváděnou překážkou účasti na vzdělání nedostatek finančních prostředků a pracovní zaneprázdněnost, dále nedostatek kurzů a také jejich kvalita.

Z dotázaných 100 respondentů celkem 26 uvedlo, že se již občanského vzdělávání účastnilo a vybrali si ho sami podle svého zájmu o téma vzdělávání. Pokud měli respondenti uvést, jaké občanské vzdělávání absolvovali, popisovali náplň kurzů, konkrétní názvy nepsali. Podle obsahu absolvovaných kurzů bylo možné rozdělit absolvované občanské vzdělávání do kategorií ekologie, finanční gramotnost, sociální

problematika, mezilidské vztahy, občanská gramotnost. Formy občanského vzdělávání udávali respondenti různé. Nejčastěji zmiňovanou formou byly přednášky, kurzy a školení, ale také respondenti uvedli besedu, workshop či e-learning. Více než polovina účastníků byla se vzděláváním spokojená a označila ho za zajímavé. Několik respondentů uvedlo, že vzdělávání bylo podle jejich názoru příliš akademické, další výtky byly na různou úroveň lektorů, další účastníci postrádali možnost diskuse. Většina byla s absolvovaným občanským vzděláváním spokojena, ale 7 dotázaných, tedy více než čtvrtina respondentů, kteří občanské vzdělávání absolvovali, byla nespokojena. To odpovídá tomu, že 19 respondentů odpovědělo, že absolvované vzdělávání splnilo jejich očekávání.

V poslední otázce se měli respondenti vyjádřit k důležitosti občanského vzdělávání. Většinou se objevovaly v odpovědích fráze o nutnosti neustálého vzdělávání, potřebě zvyšovat si znalosti, že je nutné získávat stále nové informace. Takto odpovídalo celkem 90 dotázaných. Souhrnně lze všechny tyto odpovědi formulovat jako nutnost a potřebu soustavně získávat nové informace. Nemohu/nedokážu zhodnotit zvolilo 10 respondentů.

Všichni respondenti ještě odpovídali na otázku, zda je občanské vzdělávání důležité. Celkem 90 respondentů nutnost a potřebu soustavně získávat nové informace za důležité považuje a zbylých 10 uvádělo, že to nedokáže posoudit.

Celkově z provedeného dotazníkového šetření vyplývá, že pojem občanské vzdělávání není mezi dospělou veřejností příliš rozšířen a mnoho respondentů si plete občanské vzdělávání s jinými typy neformálního vzdělávání dospělých. To může být způsobeno i tím, že většina z dospělé populace se účastní dalšího neformálního vzdělávání především kvůli zaměstnání, například z důvodu zvyšování kvalifikace a koncept občanského vzdělávání nepovažuje za důležitý pro svoje působení. Ostatně patrně většina lidí má za to, že ví, jak se může občansky angažovat, ale často k této angažovanosti není mezi lidmi ochota. Málo se totiž zdůrazňuje potřeba občanského vzdělávání k osobnostnímu rozvoji a také, že díky tomuto vzdělávání se lidé častěji občansky angažují ve svém okolí. Další překážkou v rozšíření občanského vzdělávání může být to, že se vlastně velmi špatně identifikuje vhodný kurz vzhledem k širší konceptu, kterou občanské vzdělávání zahrnuje.

8 DOPORUČENÍ Z VÝZKUMU

Na základě provedeného výzkumu je možné konstatovat, že největším problémem v České republice je nedostatečné povědomí ve společnosti o tom, co samotné občanské vzdělávání představuje a proč je důležité. Podstatné je také to, že není vytvořena celostátní koncepce, která by nějak zastřešovala tuto problematiku a pro občanské vzdělávání dospělých by tak byla také zajištěna stálá finanční podpora.

Bylo by vhodné vytvořit nějaký koncept, kdy by stát určil priority, které by vytvořily základ občanského vzdělávání dospělých. Na tomto základě by se připravila témata pro vzdělávání, s přihlédnutím ke zkušenostem v zahraničí a důležitým tématům pro občany České republiky. Bylo by také vhodné stanovit pravidelnou částku, která by se na toto vzdělávání každoročně uvolňovala. To by umožnilo organizacím, které by toto vzdělávání zajišťovaly, plánovat vzdělávání s dostatečným předstihem, přičemž by bylo možné provádět občanské vzdělávání tak, že by kurzy na sebe mohly navazovat, čímž by účastník měl jednodušší rozhodování, jaký kurz absolvovat.

Také by bylo možné vrátit se poněkud zpět do minulosti a využít znovu síť knihoven a skrze ně zprostředkovávat občanské vzdělávání. Využití sítě knihoven je vhodný nápad. Knihovna je prakticky v každé obci a z nich by se mohla stát centra občanského vzdělávání bez ohledu na to, kdo by vzdělávání poskytoval.

ZÁVĚR

Problematika občanského vzdělávání je již dlouhou dobu v centru pozornosti všech států Evropské unie. Každý ze států občanské vzdělávání nějak řeší a pokračuje v něm i v rámci vzdělávání dospělých, protože je to pro společnost důležité. Občanské vzdělávání je odpovědí na nedávno vzniklý koncept aktivního občanství a podle toho, jak je tento koncept nastaven, bude nejen vhodné, ale i potřebné celoživotní vzdělávání právě v oblasti občanství. Bohužel Česká republika má zpracované občanské vzdělávání hlavně do rámcových vzdělávacích programů, tedy ve formálním vzdělávání. Neformální vzdělávání, tedy vzdělávání dospělé populace, ale zatím ucelenou koncepci nemá. To znamená, že občanské vzdělávání dospělých má horší postavení než ostatní formy neformálního vzdělávání, které lze dospělé populaci nabídnout. Pokud se již nějaké vzdělávání, které lze řadit pod občanské vzdělávání uskutečňuje, není často takto vnímáno, protože nemá potřebnou propagaci. Dokládá to i provedený dotazníkový průzkum v této práci, kdy většina dotázaných nebyla schopná formulovat, co je občanské vzdělávání. Pokud respondenti uváděli, že se občanského vzdělávání chtějí zúčastnit, tak někteří do občanského vzdělávání řadili i jazykové kurzy, které občanským vzděláváním nejsou. Ti, kteří se občanského vzdělávání opravdu účastnili, spíše popisovali, co bylo náplní tohoto vzdělávání. Uvést jednoduchý název, ze kterého by bylo patrné, co je náplní tohoto vzdělávání, nebyli schopni.

Do budoucna je nutné vytvořit koncept občanského vzdělávání pro vzdělávání dospělých a zajistit jeho finanční krytí, aby bylo možné vytvořit kurzy, které budou na sebe navazovat a účastníci vzdělávání si budou moci volit občanské vzdělávání plánovitě a ne nahodile, jak je tomu nyní. Pro občanské vzdělávání dospělých by bylo vhodné využít naši velkou síť knihoven, čímž by se navázalo na tradici z první republiky. Knihovny mají jednak školený personál, který by mohl spolupracovat s organizacemi, které by občanské vzdělávání zajišťovaly, a mají také zkušenosti, protože se již dnes často jejich prostřednictvím uskutečňuje nějaký druh neformálního vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

HUBÁLEK, Tomáš. *Vývoj občanského vzdělávání a etické výchovy v českých zemích*. Praha: EPOCH, 2017. Erudica, svazek 32. ISBN 978-80-7557-110-6.

Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům: přijatá v rámci doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5827-9.

KALINA, Ondřej a Ondřej MATĚJKA. *Vyplatí se rozumět politice?: občanské vzdělávání - klíč ke svobodě a prosperitě občanů*. Praha: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2013. ISBN 978-80-260-6235-6.

KALOUS, J. a A. VESELÝ (eds). *Vzdělávací politika české republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1261-5.

KOPECKÝ, M. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých: aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-96-3.

KOUCKÝ, Jan, Květa GOULLIOVÁ, Jan KOVAŘOVIC a Ivana PROCHÁZKOVÁ. *Evropská unie a vzdělávání. Učitelství noviny*. 2003, 106(22), s. 1–32.

MAŘÍKOVÁ, Hana, Tomáš KOSTELECKÝ, Tomáš LEBEDA a Markéta ŠKODOVÁ (eds.). *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-025-4.

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Olomouc: DAHA, 1997. Promos. ISBN 80-902232-1-4.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

PROTIVÍNSKÝ, Tomáš a Monika DOKULILOVÁ. *Občanské vzdělávání v kontextu českého školství: analytická sonda*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5833-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Rektorát Masarykovy univerzity, 1991. ISBN 80-210-0328-6.

RABUŠICOVÁ, Milada (ed.) a RABUŠIC, Ladislav (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

Rovné soužití v kulturně rozmanité demokratické společnosti: Model kompetencí nutných k zapojení do demokratické kultury. Strasbourg: Nakladatelství Rady Evropy, 2016. ISBN 978-92-871-8519-8.

SMÉKAL a kol. *Analýza občanského vzdělání dospělých*. Brno: Centrum občanského vzdělávání MU, 2010. ISBN 978-80-210-6185-9.

Vyučování a učení – cesta k učící se společnosti: Bílá kniha o vzdělávání a odborné přípravě. Praha: Učitelství noviny - Gnosis, 1997.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

All-European study on education for democratic citizenship policies. Strasbourg: Cedex, 2004. ISBN 92-871-5608-5.

BALLANTINE, J. H. a F. M. HAMMACK. *The sociology of education: a systematic analysis*. 7th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2012.

BOGGS, D. L. Civic Education: An Adult Education Imperative. *Adult Education Quarterly*. 191, 1(42), p. 46-55.

Citizenship education in Europe. Brusel: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012. ISBN 978-92-9201-264-9.

DARMANIN, Anna M. *Active citizenship for a better European society*. Brusel: European Economic and Social Committee, 2012. ISBN 978-92-830-1627-4.

DETJEN, Joachim. *Politische Bildung: Geschichte und Gegenwart in Deutschland*. München: Oldenbourg, 2007. ISBN 9783486582109.

FINKEL, Steven E. Civic education and the mobilization of political participation in developing democracies. *Journal of Politics*. 2002, 64(4), p. 994-1020.

GRINDAL, K. *EDC: Basic concepts and core competences: the approach in Norway*. Strasburg: Council of Europe, 1997.

HELLMUTH, Thomas. *Das „selbstreflexive Ich“: Beiträge zur Theorie und Praxis politischer Bildung*. Innsbruck: Studien Verlag, 2009.

JOHNSTON, M. *Syndromes of corruption: wealth, power and democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ISBN 9780511490965.

MACHÁČEK, Ladislav a Ervín ŠŤAVA. *Občianske vzdelávanie a výchova mládeže k občianstvu*. Bratislava: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, 2012. ISBN 978-80-970261-7-2.

Memorandum on lifelong learning. Brusel: Commission of the European communities, 2000. Commission staff working paper.

MORRIS, R. J. The teaching of law to non-lawyers: an exploration of some curriculum design challenges. *International Journal of Law in the Built Environment*. 2010, 2(3), p. 232–245.

OSLER, A. a H. STARKEY. Education for democratic citizenship: a review of research, policy and practice 1995-2005. *Research Papers in Education*. 2006, 21(4), p. 433–466.

SANDER, Wolfgang a Klaus AHLHEIM. *Handbuch politische Bildung*. 3. Aufl. Schwalbach: Wochenschau Verlag, 2005. ISBN 9783899740998.

de WEERD, M., M. GEMMEKE, J. RIGTER, a G. van RIJ. *Indicators for monitoring active citizenship and citizenship education. Final Report*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek, 2005.

Seznam použitých internetových zdrojů

Aktuálně platný RVP ZV. *NUV* [online]. Březen 2017 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/aktualne-platne-zneni-rvp-zv>

ARISTOTLE. *Politics* [online]. Blacksburg, VA: Virginia Tech, 2001 [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=5000536>

AUDIGIER, F. *Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship* [online]. 2000 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: https://www.storiairreer.it/sites/default/files/norme/2000%2006%2026%20Audigier_0.pdf

BACIA, Ewa, Filip PAZDERSKI a Szlwia ŻMIJEWSKA-KWIREŃG. Edukacja obywatelska w Polsce: Analiza aktualnej sytuacji, zidentyfikowanych potrzeb oraz szans i barier rozwoju. *EUL* [online]. Centrum Edukacji Obywatelskiej [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: https://eul.ceo.org.pl/sites/eul.ceo.org.pl/files/edukacja_obywatelska_w_polsce.pdf

BICHL, Jutta. Politische Bildung – Ein Paradoxon? *Paulo Freire Zentrum* [online]. 4. 12. 2007 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.pfz.at/themen/bildungsungerechtigkeit/politische-bildung-ein-paradoxon/>

BÎRZÉA, César. *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective* [online]. 2000 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.nefmi.gov.hu/letolt/nemzet/eu/Education%20for%20Democratic%20Citizenship.pdf>

Centrum občanského vzdělávání [online]. © 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/>

Citizenship education for the 21st century. *UNESCO* [online]. 1998 [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_b/interact/mod07task03/appendix.htm

ČÁP, Petr, Ondřej MATĚJKA a Tomáš PROTIVÍNSKÝ. Občanské vzdělávání v ČR [online]. Centrum občanského vzdělávání Masarykovy univerzity, 2013 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: http://www.obcanskevzdelavani.cz/uploads/9bb2e62e7ec0473414f0da87b4fe9aac1d5a8719_uploaded_cov2013-kas-obcanske_vzdelavani_v_cr.pdf

Doporučení Evropského parlamentu a rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení. *NUOV* [online]. 2006 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/RVP/KK/Evropsky_referencni_ramec.pdf

Framework for the key citizenship competences. *WeAreEurope* [online]. March 2016 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: http://www.wreurope.eu/uploads/1/6/2/1/16214540/framework_for_key_citizenship_competences.pdf

HELLMUTH, Thomas. Politische Bildung in Österreich. *Erwachsenenbildung.at* [online]. 2017 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://erwachsenenbildung.at/aktuell/nachrichten/11827-politische-bildung-in-oesterreich-geschichte-zugaenge-konzepte.php>

Implementační plán Strategie celoživotního učení ČR. *MŠMT* [online]. 2008 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě. *MŠMT* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych

MALLOWS, David. Good practice examples from the EPALE event on citizenship education. *EPALE* [online]. European Commission, 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/good-practice-examples-epale-event-citizenship-education>

Memorandum o celoživotním učení. *NUV* [online]. 2001 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>

Ministerstvo školství ČR. Situační zpráva v oblasti občanského vzdělávání. *EPALE* [online]. European Commission, 2016 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/cs/resource-centre/content/situacni-zprava-v-oblasti-obcanskeho-vzdelavani>

Neformální vzdělávání. *MŠMT* [online]. © 2013 – 2020 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

Polska 2030: Trzecia Fala Nowoczesności: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. *KIGEiT* [online]. Warszawa: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, 2013 [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf

RVP pro střední odborné vzdělávání. *NUV* [online]. Prosinec 2017 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-os>

SCHULZ, W. et al. *Prvotní zjištění z Mezinárodní studie občanské výchovy*. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2010 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: https://www.iea.nl/sites/default/files/2019-04/ICCS_2009_Initial_Findings_Czech.pdf

Splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti. *MV SR* [online]. © 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: http://www.minv.sk/?ros_my

STIMMANN BRANSON, Margaret. *The role of civic education*. [online]. Washington, DC: Communitarian Network, 1998 [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: https://www.civiced.org/papers/articles_role.html

Strategické a koncepční dokumenty. *MŠMT* [online]. 2009 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

Strategický rámec evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET 2020). *MŠMT* [online]. 2010 [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategicky-ramec-evropske-spoluprace-v-oblasti-vzdelavani-a>

Strategie celoživotního učení ČR. *MŠMT* [online]. 2007 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

Tisková zpráva: Občanské vzdělávání? Odloženo. *EDUin* [online]. 25. 4. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-obcanske-vzdelavani-odloženo/>

Úřední dokumenty. *Evropská unie* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/documents-publications/official-documents_cs

Vzdělávání (Education). *ManagementMania* [online]. 18. 6. 2017 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/vzdelavani>

Zapojujeme občany do veřejného dění. *Institut Aktivního Občanství* [online]. 2019 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.aktivniobcanstvi.cz/>

SEZNAM ZKRATEK

AIVD	Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR o. s.
COV	Centrum občanské vzdělanosti
ČR	Česká republika
EPALE	Electronic Platform for Adult Learning in Europe (Elektronická platforma pro vzdělávání dospělých v Evropě)
EU	Evropská unie
MŠMT	Ministerstvo mládeže a tělovýchovy
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
RVP	Rámcový vzdělávací program
VNB	Verein Niedersächsischer Bildungsinitiativen (Asociace vzdělávacích iniciativ v Dolním Sasku)
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1 Pohlaví respondentů	57
Obrázek 2 Věk respondentů	58
Obrázek 3 Ekonomická aktivita	59
Obrázek 4 Bydliště respondentů	60
Obrázek 5 Dosažené vzdělání	61
Obrázek 6 Co je občanské vzdělávání	62
Obrázek 7 Zájem o další vzdělávání	63
Obrázek 8 Má další vzdělávání smysl	64
Obrázek 9 Účast na občanském vzdělávání v letošním roce	65
Obrázek 10 Typ uvažovaného vzdělávání	67
Obrázek 11 Důvod proč se neúčastnit občanského vzdělávání	68
Obrázek 12 Absolvovaný typ občanského vzdělávání	70
Obrázek 13 Způsob občanského vzdělávání	71
Obrázek 14 Spokojenost s úrovní vzdělávání	72
Obrázek 15 Spokojenost se vzděláváním	74
Obrázek 16 Splnění očekávání	75
Obrázek 17 Důležitost občanského vzdělávání	76

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vzdělávací soustava ČR	36
Tabulka 2 Rozdělení respondentů	56
Tabulka 3 Věk respondentů	57
Tabulka 4 Ekonomická aktivita	58
Tabulka 5 Bydliště respondentů	59
Tabulka 6 Dosažené vzdělání	60
Tabulka 7 Víím, co je občanské vzdělávání	61
Tabulka 8 Co je občanské vzdělávání	62
Tabulka 9 Máte zájem dále se vzdělávat	63
Tabulka 10 Má další vzdělávání smysl	64
Tabulka 11 Účast na občanském vzdělávání v letošním roce	65
Tabulka 12 Plánovaný typ občanského vzdělávání	66
Tabulka 13 Víím, kde lze absolvovat občanské vzdělávání	67
Tabulka 14 Důvody proč se neúčastnit občanského vzdělávání	68
Tabulka 15 Účast na občanském vzdělávání	69
Tabulka 16 Typ absolvovaného občanského vzdělávání	69
Tabulka 17 Forma občanského vzdělávání	70
Tabulka 18 Spokojenost s úrovní vzdělávání	71
Tabulka 19 Kdo vybral absolvované občanské vzdělávání	72
Tabulka 20 Důvod výběru vzdělávání	73

Tabulka 21 Spokojenost se vzděláváním	73
Tabulka 22 Splnění očekávání	74
Tabulka 23 Důležitost občanského vzdělávání	75

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
-----------------------------------	----------

Příloha A - Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se ....., studuji na ..... a právě píšete práci na téma „Občanské vzdělávání dospělých“. Tímto bych Vás ráda poprosila o vyplnění tohoto dotazníku, který je naprosto anonymní. Pokud není u otázky uvedeno jinak, zvolte vždy jen jednu odpověď, odpovědi zakroužkujte nebo jinak viditelně označte. Předem děkuji za Vaši ochotu a Váš čas!

1. Jste muž, žena?

2. Věková kategorie:

do 35 let

36 – 50 let

51 – 65 let

nad 65 let

3. Ekonomická aktivita:

ekonomicky aktivní

ekonomicky neaktivní – nezaměstnaný

ekonomicky neaktivní – důchodce

jiné

4. Jste z:

vesnice

malého města

velkého města

5. Dosažené vzdělání:

základní

středoškolské – vyučení

středoškolské – maturita

vyšší odborné

vysokoškolské – bakalářské

vysokoškolské – magisterské

vysokoškolské – doktorské

6. Víte, co je to občanské vzdělávání?

ano

ne

7. Pokud jste odpověděli ano na předchozí otázku, napište, co si tedy představujete pod pojmem občanské vzdělávání.

8. Máte zájem o nějaký typ dalšího vzdělávání?

ano

ne

nevím

9. Má takové vzdělávání podle Vás smysl?

ano

ne

nevím

10. Plánujete během letošního roku se zúčastnit nějakého typu občanského vzdělávání určeného pro dospělé?

ano

ne

nevím

11. Pokud jste odpověděli na předcházející otázku ano, napište, jaká oblast by Vás zajímala, v čem byste se chtěli vzdělávat.

.....

12. Víte, kde ve Vašem okolí lze absolvovat nějaký typ občanského vzdělávání?

ano

ne

13. Existuje důvod, který by Vám bránil v absolvování občanského vzdělávání (pokud ano, napište jaký)?

.....

14. Zúčastnil/a jste se již nějakého typu občanského vzdělávání?

ano

ne

15. Pokud jste odpověděli ano na otázku 14, napište jakého.

.....

16. Jak vzdělávání probíhalo?

.....

17. Jak jste byli spokojeni s jeho úrovní?

.....

18. Vybrali jste si toto vzdělávání sami, nebo (napište):

.....

19. Napište, proč jste si toto vzdělávání vybrali.

.....

20. Jak jste byli spokojeni?

.....

21. Splnilo Vaše očekávání (napište)?

.....

22. Je podle Vás občanské vzdělávání důležité? Pokud ano, napište proč.

.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Eva Kapsová

Obor: Andragogika

Forma studia: Magisterské kombinované

Název práce: Občanské vzdělávání dospělých

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh:72

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 35

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 28

Počet internetových zdrojů: 30

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Lukáš Novotný M.A., Dr.